Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ШИНАРА, 2 ИЮЛЬ, 1985 ШУ. ◆ № 79 (7114). ◆ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюро аргIанарча заседане дийцад КПСС Программана керда редакци яра кийчо ярах.

Белгалдаьккхад, парте программана керда редакци яр, парте Iоаль опыт вIашкатохаш, чурча а дунен халкъашта юкъерча а кердача явленешта марксистско - ленински анализ луш, чIоагIача машараи социальни прогрессан тIехьа къовсам лоаттабара наькъаш къаьгга хьагойташ дола КПСС XXVII съезда лоархIамегIара документ хургхилар. Цу тIа белгалъяха еза советски общество таханарча этапе дегIаахара оагIонаш, общественни вахара еррига оагIонаш эргайоахаш тоаяра де лерхIарашш декхараши.

Белгалдаьккхад, программни установкаш реалистични, нийса эза, гаьннарча хана мохк экономически а социально а дегIаахара планашца айхха йийза хила езилга. Цу тIа керттера моттиг дIалаца йоагIа Iилман - технически прогресса ларда тIа общество социально - экономически дегIаахар сихдара, общественни отношеней еррига система эргайоаккхаш тоаяра, коммунизмага дIахьалхашкахьа ахара боламе мехко керда доазонаш карадерзадара дешаша. Цунца цхьана КПСС Программа керда редакци хила еза советски обществана парте кулгалдара лоархIам лакхбара, нахацара парте бувзамаш чIоагIдара, партийни вахара ленински принципаши нормаши боккъонца кхоачашъяра закономерносташ кхы а йиззагIа хьагучайоахаш.

Политбюрос М. С. Горбачев чIоагIвир КПСС Программа кердача редакце проект кийчъяра комиссе председателалла, къоастайнр проекта тIа дIахо болх бара порядок.

Политбюрос хьажа а хьежа могайнр М. С. Горбачевен кхыча советски кулгалхойн президент Х. Асад керте волча Сире делегацеца хиннача переговорий итогаш. Раьза хинна белгалдаьккхад боарам лакха болаши тайп-тайпара чулоацам болаши чIоагIа СССР-ан Сирийски Iарбий Республиканен юкъера доттагIала гIулакхаш хилар, уж дIахо дегIаахара перспективаш дика хилар, хIанзарча дунен халкъашта юкъерча хьала дуккхача керттерча проблемай хьакъехьара шиена а оагIон позицеш гаргга е вIашагIкхеташ йолга. Белгалдаьккхад, переговораша хьа ма гойттара, Сири ларрагIа антиимпериалистически позицех дIайодаши Гаргарча Малхбоалера гIулакхаш еррига оагIонаш чулоацаш нийса къоастадара тIехьа, Iарбий хьашташта моастагIала ВIашагIкхийттача Штаташеи Израилеи сепаратни гIулакхаш чакхдахара политикана духьала латташи хилар боккха лоархIам болаш долга.

КПСС Политбюро заседане дийца а дийца решенеш тIайийцай партийнни пачхаьалкхени балхах кхы цхьадолча дешаех а.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола
ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1985 шера 1 июле хиннай Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета аргIанара Пленум.

Пленумо дийцар цхьайттазлагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета кхоалагIча сессе дешаш.

Пленуме цу дешаех къамаьл дир КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

Пленумо белгалдаьккхар халкъа депутатий Советий болх тIатеIIа тоабеш эргабаккха, вай общества политически система хIара даькъо ший декхараш дизза кхоачашде, парте кулгалдара лоархIам дIахо лакхбе, пачхьалкхен, боахама, социально - культурни балха ерригача участкашка холургболаш из чIоагIбе безилга.

КПСС ЦК Пленуме дийцар организационни дешаш.

Могашал дика ца хиларах пенсе вахарца дувзаденна КПСС ЦК Политбюро членеи КПСС ЦК секретареи декхарех мукъавалийтарах дола нов. Г. В. Романова дехар кхоачашдир.

Пленумо кандидат хинначара КПСС Политбюро членалла ваьккхар нов. Э. А. Шеварднадзе, КПСС ЦК секретараш хержар нов. Б. Н. Ельцини нов. Л. Н. Зайкови.

Цу тIехь Пленумо чакхбаьккхар ший болх.

Я хъ а дневник

Назрановски мельзавода болхлоша цхьаккха бутт дIабахийтац шоаш тIайийца социалистически декхараш дикка тIехкхоачаш ца деш. Укх шера цар пачхаьалкхен планал совгIа маьхала яьккхай 78 эзар сом мах бола тайп - тайпара продукци, арахийцай шовзткъа эзар совгIа сома маьха товарни продукци. ЛаьрхIа хинначул 128 эзар сома маьха дукхагIа арахийцад халкъа эшаш дола товараш. Къахьегама овсарле лакхъяра парте еша задани дикка тIехкхоачашъяьй завода коллективо. Арахецача продукцега дIабода мах боагIача бовзамал пхи эзар сом лохбаьб.

Ши - шегIа хьахиннадац уж къахьегама толамаш. Механизаци автоматизаци яьй дуккхача халача балхашта. Бизза пайда ийбу балха ханахи производственни мощностехи.

Яхье хьалха латташ я Плиев Микаили Имагожев Назири керте латтача хьоарн ишки йовхача цехий коллективаш.

* * *

Ерригсоюзни социалистически яхье цкъа санна дуккхаза хьалхара моттиг а ш яьхача Нохч - ГIалгIай гIишлон управленена чуйоагIача СМУ - 7 гIишлонхоша дог гIоздоаха толамаш доах пятилетка тIехьарча шера а. Бригадни подрядагIа болх беш я укхаза мел йола гIишлонхой коллективаш. ГенподрядагIа гIишлон балха дара ах шера план толаме кхоачашъяьй цар. Укх шера планал совгIа шоай низаца кхоачашдаьд 41 эзар сома маьха гIишлон - монтажни балхаш. Къахьегама овсарле лакхъяра задани дикка тIехкхоачашъяьй.

ХIанзлехьа дукха хIама — па эшшаш пхе шера задани кхоачаш а яь, белгалъяьнна дика къахьегаш я Арутюнянц Арам, Рожкова Валентина, Магомадов Лаьча керте латтача слесарий, отделочникий комплексни бригадай коллективаш. ХIаьта цар баь болх дикеи тIехдикен мара хилац.

* * *

«КПСС XXVII съезда — 27 хьинареча къахьегама декада!» яхача девизагIа шерра социалистически яхь йоаржаьча СССР 60 шу дизара цIерагIча «Оргтехника» яхача Грозненски производственни объединене болхлоша тIагIертта къовсам лоаттабу производственни мощностех, станочни парках бизза пайда эцара, производства эффективность лакхъяра. Хьаеча продукцега дIабода мах боагIачул кIезигагIа хилийтарах укх шера кходаьд 25 эзар сом. ХIаман кхом барах пачхаьалкхенна духьал пхе бетта заданел совгIа 137 эзар сом пайда баьб.

НАЬКЪИЙ СООБЩЕНЕ МИНИСТЕРСТВА БАЙКАЛО-АМУРСКИ МАШИННАЬКЪАХ ЛЕНИНСКИ КОМСОМОЛА ЦIИ ТИЛЛАРАХ БОЛА КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советеи

СОЦАМ

Байкало-Амурски машиннаькъа магистраль — Ерригсоюзни ударни комсомольски гIишло хьалъеча Ленински комсомоло юкъедихьача доккхача даькъа лоархIам а беш, КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои соцам бу:

Наькъий сообщене Министерства Байкало-Амурски машиннаькъах Ленински комсомола цIи тилла, дIахо йодача хана цу наькъах — Ленински комсомола цIерагIа Байкало-Амурски машиннакъ яха.

КПСС Центральни Комитета Секретарь
М.ГОРБАЧЕВ.

СССР Министрий Совета Председатель
Н. ТИХОНОВ.

КIи-марса балхаш—комплексагIа

Укх шера 1197 гектара тIа шоаш хьалкхедаь ка бола ялат чуэцаш боахк Шалински района «Джалка» яхача совхоза механизатораш. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 27 центнер доаккхиз, планагIа даккха доагIар 22 центнер долаш.

Иштта из хьувкъадара хIара гектара 8 центнер минеральни удобренеш кхоачийташ лаьтта хьаьндеш, химически оасар деш, шозза вегетационни хий дуллаш, агротехнически бокъонаша дIа ма деххара кхы балхаш чакхдаьхадар механизатораша. Гуш да цар цIенхаштта къахьийга хиннилга.

Ялат ший ханнахьа чуийца даккхара хьалхxе а кийчо яьяр совхозе. ВIашагIъеллар йоккха балха опыт йолаш волча специалиста Д. Арцаева кулгалдеш йола комплекс, йоахко йир дийнахьа маьха беза боаца кхача кхозза хилийтара, болхлошта юкъе шерра социалистически яхь яржаргйола хьалаш вIаштIехьдахара, болх дика дIабахара кхы мел эшараш Iалашдара.

Цу деррига гIулакхаша овсарле лакха йолаш къахьегийт комбайнерашка, шоферашка, трактористашка. ХIаьта хьалхарча шин дийнахьа ялат хьокхача эггара дикагIа болх баьб комбайнераша Б. Арсамиковеи, З. Басхановеи. Царех хIаране 15 гектара тIара мукх хьекха касарех Iобиллаб, нормагIа хьекха боагIар 12 гектар йолаш. Из оардаш боахкача комбайнерашта юкъе белгалваьнназ дийнахьара норма 140 процент кхоачашъяь вола М. Башуев.

ТIатеIIа къахьегаш боахк болхлой совхоза центральни хьатта а. Шоай низ дIакхоачар ду цар шофераша кхай тIара хьатIакхухьа ялат сиха цIендаь даккха гIерташ. ПланагIа дIадала доагIар 2800 тонн долаш 4000 тонн ялат укх шера пачхаьалкхенна дIадала лерхIаш ба совхоза къахьегамхой.

Керттерча агронома А. Абдулвахабова кулгалдеш йолча агрономически службас дега тоамбар деш хIанзле кийчде доладаьд фуна лаьрхIа дола ялат. Из кийчдаьд итт тонн совгIа. ХIаьта деррига Iалашде дезар 75 тонн да. План кхоачашъергхиларах цхьаккха шеко яц.

Цул совгIа, совхоза специалисташа йоакхо ю ялат чуийца дьннача кхашка керда хьувкъам хьалхебара а. Иштта, комбайнаш тIера дIайоаллаше э ча дIа а даьккхе цIенду кхаш, уж оахаш тракторaш йоахк, 400 гектара тIа доакъара лаьрхIа хьажкIаш дIае лерхI, планагIа 300 гектар йолаш.

ТIехдика къахьег кхай йистошка ча хьаара увзаш воаллача тракториста М. Саидова, цхьа ди дIадахийтац цо ший балха норма 135—140 процент кхоачаш ца еш.

Л. ИСАЕВ,
Нохч - ГIалгIай АССР юртбоахама министерства вокхагIвола агроном.

Шеварднадзе Эдуард Амвросиевич

Нов. Э. А. Шеварднадзе ваьв 1928 шера, гурже, 1948 шера денз КПСС член ва. Иистеяьккхай Грузе компарте ЦК-ара партийни школеи Кутаисски пачхаьалкхен педагогически институти.

Къахьега волавеннав комсомольски органашка, 1946 шерагара 1953 шерага кхаччалца райкома инструктор, отдела заведующи, Грузе ВЛКСМ ЦК инструктор, комсомола Кутаисски обкома секретарь, шоллагIа секретарь волаш балхаш даьд.

1953 шера из чIоагIву Грузе Компарте Кутаисски горкома инструкторалла. ТIаккха юха а комсомольски балха — горкома хьалхара секретарь, Грузе ЛКСМ ЦК шоллагIа, хIаьта 1957 шера денз хьалхара секретарь хул из.

1961 шера денз Грузе Компарте Мцхетски райкома а г. Тбилисе Первомайски райкома а хьалхарча секретаралла хийржав. 1964 шера Грузински ССР чурча гIулакхий министра заместитель, хIаьта 1965 шера министралла хьожаву из.

1972 шера Грузе Компарте Тбилисски горкома хьалхарча секретаралла хорж. 1972 шера денз Э. А. Шеварднадзе — Грузе Компарте ЦК хьалхара секретарь ва.

Э. А. Шеварднадзе 1976 шера денз КПСС ЦК член, 1978 шера денз КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат хиннав. Лакхехьарча Советий СССР (9—11 хержача) Грузински ССР депутат ва. Социалистически Къахьегама Турпал ва.

Визит чакхъяьннай

1 июле Доккхача Кремлевски дворeца Георгиевски зале хилар КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето хьийха официальни визитагIа СССР-е хинна КПВ ЦК Генеральни секретарь Ле Зуан керте вола Вьетнама Социалистически Республика партийно - правительственни делегаци накъаяккхара церемони.

Ле Зуанаца, делегаце членашца безаме къамаьл дир уж накъабоахаш КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

Хьаьший накъабоахача церемоне Кремле бар новкъостий Г. А. Алиев, А. А. Громыко, Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков, К. В. Русаков, кхыбола официальни нах.

СРВ партийно - правительственни делегаци дIаяхалехьа хьалхха Волгоградага хьожаш хилар.

(ТАСС).

КПСС обкоме

КПСС обкома бюро ший аргIанарча заседане дийцад доакъараш Iалашдара Надтеречни районни партийни организаце беча организаторски политически балхах. ТIанийцача соцам тIа белгалдаьккхад доакъараш кийчдара кхоачамаш лахараи царех пайда ийбараи, хьайбаш лeладара эш чIоагIа доакъара база хьаяра къахьегама коллективай низаш тIадерзадара Надтеречни районни партийни организаце белггалара организаторски политически болх баь хилар. ХIара коллектива дIадовзийтад баьца хьоар, сенаж, йол кийчъяра дола хьайда декхараш, доакъараш кийчдерашта моральни материальни поощренеш яра условеш отта а яь чIоагIъяьй.

Доакъар кийчдеча къахьегаш хиннай лаьрхIа бригадаши звеньяши. Царна кулгалдеш ба юрта боахама специалисташ, говза механизатораш. Партийни влияни чIоагIъяра вIашагIа а ехка болх беш я ханна йола партийно - комсомольски группаш, доакъараш кийчдеча производства болхлошта лакха овсарле а йолаш къахьегара мел эша хьалаш вIаштIехьдаьхад.

Цу дерригнс карагIдалийтад укх шера доакъараш Iалашдара балхий темпаш кIезиг-дукха айе, кийчдеча доакъарий дикал лакхъе.

Цунца цхьана КПСС райкомо, районни агропромышленни объединене, цхьайолча партийни комитеташа доакъараш кийчдара доаггIача тайпара оарцагIъяхац совхозий, промышленни предприятей коллективаш, районе къахьега мел моггаш бола нах. Из бахьан долаш цхьадолча боахамашка боагIача тайпара пайда эцац фураж Iалашъяра йолча таронех, тIехъювлийт баьцаш, къаьстта люцерна, хьакхара оптимальни ханаш. Цхьайолча совхозашка телхаю доакъараш кийчдара технологи, цар дикала боагIаш бола тIахьожам лоаттабац.

Аьттув болаш хаоттама хьалаш этта доллаше а геттара эсала вIаштIехьдаьккхад шозлагIа ювш йолеи пожнивнойи культураш дIаера гIулакх. Цхьайолча моттигашка вIаштIехьдаьккхадац доакъарашта учет яра, уж лорадара гIулакх, аргIаш деча телхаю цIи ялара духьаларча кхерамзлен бокъонаш. Районе шерра пайда эцаш доакъараш кийчдара прогрессивни технологех — прессовани, активни вентилировани яр, иштта кхыдар. Эсалча боараме латт доакъараш лоаттадара хранилищашца совхозаш Iалашъяра гIулакх.

КПСС обкома бюрос иштта белгалдаьккхад республикански агропромышленни объединене совето, НГIАССР юрта боахама министерствос, «Чеченингушвино» объединене, «Госкомсельхозтехника» совхозашкарча гIулакхашта эсала терко еш хилар, доаггIача тайпара тIахьожам лоаттабац доакъараш кийчдара балхаш мишта лел хьожаш, царна эшшаш дола новкъостал дац.

КПСС обкома бюрос КПСС Надтеречни райкома терко тIаззай доакъараш кийчдара балхаш вIаштIехьдоахача долча кхоачамбоацарашта, ерригача резерваехи ма могга дукхагIа доакъараш Iалашдараи цар дикал айяраи йолча таронехи ма могга биззагIа пайда эцар, доакъараш Iалашдеча балхий темпаш лакха хилийтара, цу даькъе карарча шера ший производства чотагIа хIара боахамe доахан леладар гIожачеи мошачеи доакъарашца шеко йоацаш Iалашдар а долаш, организаторски политически болх тоабар, тайп-тайпара доакъараш кийчдараи цар страховой запасаш яраи планаш кхоачашъяра кадрай бехктокхам лакхбар, цу лоархIамеча участке эшаш мел йола материально-технически ресурсаш вIашагIтохар, нах оарцагIбахар, лаьттах, доакъар чуэцача техниках, транспортах ма могга дукхагIа пайда эцара шерра социалистически яхь йоаржаяр, кийчдеча доакъара дикал цIенхаштта айяри доаггIача тайпара из лорадари хьадийхад.

Доакъараш кийчдеча балха тIа района боагIача боараме тIахьожам лоатта ца барахи гIо ца дарахи бехк баьб КПСС обкома бюрос юрта боахама министерстваеи юртбоахама ведомстваштеи.

Парте обкома бюро дийцад КПСС ЦК дIадехарашка хьежжа кулгалду кадраш хьакъоастаяра, дIанийсъяраи кхетам балараи «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене парткомои кулгалхошеи беча балхах дола дош. КПСС обкома бюрос белгалдаьккхад кулгалду кадраш хьакъоастаяра, дIанийсъяраи кхетам балараи «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене парткомои кулгалхошеи белггалара болх баь хинна хилар. СССР 50 шу дизара цIерагIча химически завода, А. Шерипова цIерагIча ГНПЗ, Н. Анисимова цIерагIча НГНПЗ йоккхача установкай, цехий, технологически производствай кулгалхой состав хоалуш дикагIа хиннай. Предприятей партийни организацеша цIенхаштагIа кулгалду боахама гIишлош хьалъярца дувзаденнача гIулакха тIера хилара, кхоллама лехамаш дара, лаьрхIар кхоачашде гIерташ хилара берригачи боарамий кулгалхой кхебара беча балха, цIенхашттагIа хьадех царгара, ЧIоагIлуш латт пачхаьалкхени къахьегамеи дисциплина, планаш кхоачашъяр цIенхашттагIа хьадех кадрашкара. Цхьабакъда, кадраш хьакъоастаяра, уж дIанийсъяраи царна кхетам балараи хьахинна система хIанз доаггIача тайпара жоп луш яц таханарча кадрови политика дешаш къоастадара парте Центральни Комитета, КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума указанешкара доагIаш долча дIадехарашкеи декхарашкеи хьежжа. Объединенеи цун подразделенейи дуккхача партийни организацеша, боахама кулгалхоша хьалха санна, цхьаккха инициатива йоацаш бу болх, каьхаташца кулгалдара балха тIехьа ба. Кхоачашъяра доаггIача тайпара Iалашо ца еча стереотипни планашта, мероприятешта декларативни решенешта разработка яра дIаухийт низаш.

Объединене парткомои кулгалхошеи цхьайолча хана доаггIача тайпара мах бац болхлой политически даькъерча оамалий, хаддаза терко яц цар идейни сакхетам айбара, къахьегамхошта юкъе политически болх бе ловши ховши уж хургболаш хилара. Кулгалду кадраш хьакъоастаеча хана кхыча оамалашца цхьана цхьайолча хана тахка а тохкаш, мах бац цар гIулакхацара йолча компетентноста, хьалдача балха тIа из мегаргволаш хилар, из бахьан долаш гIалаташ дувлийт балха тIа нах хьожабеча хана. Из бахьан долаш кулгалдеча балха тIа ниЙслу цу гIулакха мел эша оамалаш йоахкаш боаца нах. ЦIенхаштта кхоачамбоацараш да кадрай резерваца беча балха тIа. Объединене парткомои кулгалхошеи хаддаза йоакхо яц эшаш йола резерв вIашагIйоллара, хаддаза, кIоарген массе оагIорахьеи бовзац нах, дIахо йодача хана кулгалде хьожавара мегаргбараш царна юкъера хьакъоаста а беш. Цхьайолча хана кулгалде хьожабе лаьрхIача кандидатий формальни список оттаярах кхоачам а бий резервацара болх баьб аьннилга лоархI.

ЦIенхаштта кхоачамбоацараш да кадрашта кхетам балара балха тIа. Геттара эсала кердабоах идеологически, массово - политически болх. Из дукхагIа йолча хана боахама - политически декхараш кхоачашдара, гIулакха тIера а болаш, из чакхдаккхара тIахьожабаь хилац.

КПСС обкома бюрос парткомеи боахама кулгалхойи терко тIаззай кадраш хьакъоастаяра, уж дIанийсъяраи царна кхетам балараи беча балха тIа цIенхаштта дувлийтача кхоачамбоацарашта. Царгара хьадийхад массайолча юххьанцарча партийни организацешка кадрашца беча балха партийни принципаш, шеко йоацаш, лораяр, боахама кулгалдар ерригача звеньяшка лакхера лохехьа кхаччалца, формана а ца леладеш, доаггIача тайпара леладар. Цхьаккха а юстара а ца латташ ерригача боахамеи культурнии гIишлош хьалъяра участкашта кулгалде политически кхийна бола, компетентни кулгалхой геттара дика нравственни оамалаш йоахкаш, лоархIаш бола, парте политика вахаре толаме чакхъяха могаргдола нах хьожабар хаддаза кхоачашде деза.

КПСС обкома бюро заседане итогаш яьй марксистско-ленински дешара системера чакхдаьннача дешара шера. Белгалдаьккхад, цун дикалаи результативностаи керттерчарех цаI хиларах тарра, марксистско - ленински дешар эргадаккхара КПСС ЦК дIадехараш кхоачашдара тIехьара болх республика партийни организацеша чIоагIбаь хилар. Политически дешаре дукхагIа терко е баьнаб КПСС экономически социальни политика актуальни дешаш, дегIаенача социализма теори практикен Iомаяра, Кхачан программа кхоачашъяра, боахама механизм, СССР къаман отношенеш эргаяхара, марксистско-ленински теорена укх тIехьарча шерашка парте юкъедихьа дакъа довзара. Практически декхараш кхоачашдарца цхьана айххагIа дувзаш Iомаяьй марксистско-ленински философе, политически экономеи Iилман коммунизмеи овлан тIара лардаш.

Парте хьанийца къова барaш кхебара ерригача городашкеи районашкеи вIашагIъехкай КПСС истори Iомаю школаш. Шерра юкъейоалаьй профтехобразоване хьехархоштеи преподавателаштеи лаьрхIа йола Iилман коммунизма школаш. Iилмани кхолламеи интеллигенце лоархIаме дакъа дешаш хиннад философски (методологически) семинарашка. 60 эзар совгIа болхлои колхозхои шоай знанеш лакхъеш хиннаб коммунистически къахьегама школашка. Хоалуш дукхагIа хиннаб социалистически вахара хьисапаи Iилман атеизма дешайи проблемаш Iомаеш бола ладувгIархой. Индивидуальни планех дешаш хиннав ши эзар совгIа вола КПСС член.

Дешара методика эргайоахаш тоаяьй, шерагIа юкъейоалаяьй занятеш чакхъяхара активни формаш, дешар хьехара проблемни метод, общественно - политически практикеи хержача общественни профессеех ладувгIархошта аттестаци яр.

Шердаьд къахьегама коллективай боахама балха тайп-тайпарча оагIошта анализ еча, производства эффективности балха дикали айяра хьадда предложенеш телача, ладувгIархой юкъеувзара гIулакх.

Цунца цхьана политически дешар чакхдаккхари цун чулоацами хIанз а боаггIача боараме вIаштIехьбаьккхабац КПСС ЦК таханарча дIадехарашка хьежжа. Цхьайолча школашкеи семинарашкеи КПСС политикаи теореи лоархIамегIа йола проблемаш тIагIолла Iомаеш хиннай, общественни дегIаахара дешашта кIоаргга анализ е езача метте массанена ховш долчох дийцад, первоисточникашца ладувгIархоша шоаш болх бара долча дешашта йоаггIаш йола терко яьяц. БоаггIача боараме пайда ийбаьбац дешара активни формаех, гойтара пособехи пропаганда технически средствaехи.

КПСС обкома бюрос КПСС горкомашта, райкомашта, парте обкома отделашта, юххьанцарча парторганизацешта, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома, республика ведомстваштеи министерстваштеи тIадиллад долаш дола кхоачамбоацараш дIадахар, марксистско - ленински дешар доаггIача тайпара тоадар, коммунистийн парте йоацача активеи идейни сакхетам айбара керттера гIулакх цох лархIарал совгIа, республикана хьалхашка латта экономически социальни декхараш кхоачашдара дуккхача наьха кхолламеи къахьегамеи хьинар айду гIулакх цох лархIар, парте XXVI-ча съезда, КПСС ЦК июньски (1983 ш.) цул тIехьагIа хиннача Пленумий решенеша дIа ма деххара политически просвещене стиль дIахо эргаяккхара болх чIоагIбар.

Дешара формаш харжар ший лоIаме хилара принцип телха а ца еш, наьха хIара категоре белгалонаш, цар кийчон боарам теркал а беш, ладувгIархой ловрашкеи ха безам болчунгеи, къахьегама коллективашта хьалхашка латтача декхарашка, балха хьалашка хьежжа ший ханнахьеи дикеи е еза кердача 1985 — 1986 дешара шера школаштеи семинараштеи еш йола комплектовани. Къаьстта терко тIаоза еза экономически дешара чулоацами методаши эргаяхара, ма могга гаргакхоачаде деза из кхоачашдеча практически декхарашта производства эффективность айяра экономически рычагаши хозрасчетни методаши караерзаяра, Iилман - технически прогресса экономически социальни проблемаш йовзара, цунна карагIдаьннараш практикана юкъедоаладара опыт йовзара тIадерзаде деза уж.

КПСС обкома бюрои Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи соцам тIайийцаб Грозненски район дIахо экономически а социально дегIайоалаяра кхы тIа а де дезарех.

Иштта дийцад кхыдола дешаш.

ПАРТИЙНИ ВАХАР: БАЛХА СТИЛЬ

ГIУЛАКХ ТЕССА ДИТАД

Коммунистически парти даим йоакхо еш хиннай комсомол дегIаухаш, цунна толашагIбола кагирхой юкъеувзаш хилийтара.

Бакъда, Назрановски районерча масалаша хьагойт из болх чIоагIбе боагIача геттара мелбалийталга. ВЛКСМ райкомо цунна тIадерзадаь чанхдоаха гIулакхаш талмаста леладу.

Цхьайолча организацеша вIалла сагота яц комсомольций мугIараш шердара. Карарча шера цхьа саг тIа кхийттавац «Экажевский» совхоза комсомольски организацена. Цул совгIа укх тIеххьарча шин шера кIезиглуш хьайоагIа из. Цар вожакага М. Марзиевайга хатта безам боагIа: «Сен уйла еш Iеш я хьо, из болх бе кхычахьара нах бахкарга сатувсаш еце?».

Из а кIалхьош да 1976 шера вIашагIъеллача «Маяк» совхозе хинна комсомольски организаци 1981 шера цхьабола ВЛКСМ членаш дIаюха баларца еха дIаяьннилга. Цу хана денз диъ шу даьннад, хIаьта комсомола райком хIанз мара из юхаметтаоттае хан низи боацаш йисар цхьаккха тайпара кхеталуш дац. Цар хьадувцачох, цига тахан болх беш ва ткъаьннел совгIа комсомолец. Боккъалдар аьлча, теша хала да юххьанцара организаци вIашагIтоххала цига комсомольцаш цу диъ шера а хиннабац, аьнна.

ТIаккха фу деш я цу совхозий партийни организацеш? Уж ца ховш хиннай-те эзарнега дIакхоачаш наха къахьегача боахамашкара кагирхой шоай организаци йоацаш бита йиш йоацилга, комсомольски мугIараш хадданза шерде эшилга. ВЛКСМ членаш а кIезигагIа хилча е цар организаци в вIалла ца хилча аттагIа да аьнна хеташ уж баьгIа беце кхы сенца доашхаргда из. Комсомольцех шоай бокъонца бола гIончий, дегIаахара хиланза яргйоаца резерв а лоархIаш цар балха боагIа лостам луш, эша хьехам беш уж хиннабаларе иштта шоай лоIаме бутаргбацар кагирхой. ХIаьта кхетадеш да из гIо царна хIара денна массе оагIорахьара а лоаттаданза даргдоацилга. Бакъда, из дац комсомольски организацеш, цар районни штаб кулгаш вIашкадехка ягIа еза яхилга. ХIаьта союзе керда кагирхой юкъъсозилга эггара хьалха цар шоаш Iалашде доагIаш а да.

ТIаккха лакхе вай дийцача бакъдараша къаьгга хьахьокх ВЛКСМ райкомо цу даькъе шийгара йоккха ледарло ялийталга. ВIалла уж ира факташ ца хилча а района дешара заведеней, къахьегама коллективашта юкъе комсомольски прослойка кIезига хиларо а, хIаьта цига дIаэца ха яраш шортта болаш хиларо а сатийна хила бокъо мича лора цунна. Иштта, тайп-тайпарча республике яьча совещанешка районера эскаре гIулакх де ухача къоначарна юкъе а комсомольцаш кIезига хилар.

ВЛКСМ райкома секретараш, кхыбола бехктокхаме болхлой а тIаболаш къамаьл хилар тха кагирхой союзе хьачуийбара хьакъехьа беча балхах, де эшарех лаьца. ДухтIавала безам бар фу тайпарча балха формехи методехи цар пайда ийбу шоай мугIараш шердара. Моттигашка союзе болха къонабараш кийчбича дIанхача шерашка ВЛКСМ райкома бюро выездной заседанеш чакхйоахаш хиннай. Бакъда, укх шера из даьдац, болх тесса битар бахьан долаш. Кхы мишта кхетаде деза из, нагахьа санна карарча шера биъ бетта верригa комсомоле хьаийцар 208 кагирхо мара ца хилча е, вешта аьлча, соахка цу юкъа тIакхийттарел кхоззеи ахаззеи эшашагIа. Доаха бахьанаш укх тайпара да: транспорт хиннаяц, фотограф кора ца воагIаш халонаш эзай, и. кх. дI. Цхьанне дIатIаэцаргдолаш а корта болаш а къамаьлаш дац уж.

Цул совгIа, ВЛКСМ райкома хьалхарча секретара Тумгоев Мухьмада, оргтдела заведующе Балаев Ахьмада дувцачох, дуккха кагирхой ба комсомоле баха чIоагIа раьза болаш, шоаш райкоме хьа а ухаш цу хьакъехьа дехараш дераш а. Цо хьагойт моттигашкарча дуккхача комсомольски организацей секретараша цу даькъе мелал гойтилга, хIаьта ВЛКСМ райкомо царгара доагIар хьа ца дийхалга.

Нагахьа санна соахка хиннар а йоацаш, цул хьалха хиннача областной комсомольски конференце ВЛКСМ Назрановски райкомо союза кагирхой кIезига юкъеоз, яхаш критика еш хиннаяле, 1984 шерарча кагирхой форуме цар цу лостамагIа беш бола болх могабеш хиннилга а дика дагадоагIа.

Цун нийса лоархIам баь баларе шоашта карагIдаьннар кхы а дIачIоагIде, болх кIоаргагIеи шерагIеи боаржабе оттаргбар аьна хет райкома болхлой, бакъда, укх шера укхаза эттача хьало хьахьокх шоашта саIехам баь цар из гIулакх тесса диталга.

Комсомоле баха ловш бараш кIезига беце а ховш да юрташкарча школашка дешабагIача цхьаболча кхелетаращца цу хьакъехьа хьдда болх бе эшилга, къаьстта динах тешаш барий дезалашка хьалкхувш боагIаращца.

Цул совгIа нийслу, йоахар райкоме: «Фу лургда сона комсомоло?», «Фу карагIдаьннад цунна?» яха хаттараш хьалхашка увттадераш а. Цу тайпара сакхетам бараш хьахул боккъонца дийна организаторски идейно-политически болх ца беча коллективашка, комсомола хьалха дIадахаи таханареи турпала истори ца довзача кагирхошта юкъе. Уж моргаш ца хилийтара керттера эшар фуд аьлча, из да юххьанцарча комсомольски организацей денал айдар, кагирхой парте, комсомола, тIема ветеранашца каст-каста вIашагIкхетараш чакхдахар, шоай районерча республика комсомола преме лауреат, СССР Лаьрхехьарча Совета депутат ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода слесарь-инструментальщик Халгуев ТIахIир санна болча цIи хезача къоначa производстве хьалхалаттарий эздий гIулакхаш ше ма дарра дIадовзийтар. Уж а кхы тайпа а мероприятеш районе къаьстта укх тIеххьарча хана кIезига чакхйоах ала йиш яц. Ма дарра аьлча, цар цхьаккха кхыбола болх хьабе мукъа дитац тхо, яхаш Iокадаш ба аппаратера болхлой. Уж еча хана тIахулараш керттерча даькъе районера а юрташкара а комсомольски активисташ ба. мугIарера кагирхой дукха хилац цига. ХIаьта комсомольски мугIараш шердара дукхагIча даькъе эшар хIара кагирхочунца къаьст-къаьста болх белга да.

Района комсомола мугIараш алсамдахарах, хIаьта союзе бараш вахаре денале никъ лувцаш хилийтарах лаьца цхьаболча юххьанцарча комсомольски организацей секретаращца къамаьлаш деш гучадаьлар уж цу гIулакха Iомабеш йолча комсомольски актива школа а ший болх юкъагIбиталга. ТIаккха райкома аппаратера болхлой цига шера массехказа мукъа моттигашка хулаш баларе цу тайпарча ден тIа кхоачаргдацар союзе кагирхой хьаэцилга.

Цхьаькха цхьа хIама а дар царна, бухсоццаш, хьалхадаккха дезаш. Иззал йолча хана из болх талмаста беш хиннараша, хIанз тхьайсачара сомабаьниарий хьисапе корзагI а баьна, воагIар а ца воагIар а союзе хьачуэца тарлу. Из цхьанкха дича а де йиш йоацаш хIама долга кхетадеш хила беза ВЛКСМ райкомера а моттигашкара комсомольски а болхлой.

«Комсомола партийни кулгалделга дIахо тоадарахи кагирхошта коммунистически кхетам лучара цун лоархIам айбарахи» болча КПСС ЦК соцам тIа цу хьакъехьа дика аьннад: «ХIаравар цIенхаштта тохка а тохкаш, ВЛКСМ-е болхлой, юртарча, эскара, деша багIача кагирхой толашагIбола викалаш дIайбелга вIаштIехьдаккха, фуннагIа - моллагIа даь а комсомола мугIараш шерде ма гIерта. Комсомоле дIаэцар хIара къонача сага вахаре белггалара, дицлургдоаца хIама хила деза».

Цу соцамга хьежжа комсомола партийни кулгалделга тоадара дукхагIйолча юххьанцарча партийни организацеша шоаш тIанйяь решенеш кхоачашъелга дицдалийтачоа тара да.

Масала, соахка «40 лет Октября» яхача совхоза коммунистий юкъарча собране дувца оттадаьдар кхоъ доккха дош. Цу даькъе комсомола кулгалдарахи кагирхошта кхетам лучара цуи лоархIам айбарахи дар а долаш. Комсомольций, къонача тIехьен балха а вахара а гIулакхий дукхагIа йоакхо е еза, яхаш тIахьехамий хьисапе къамаьлаш даь дIахьдар из. Къоначарех цхьацаI хоаставинзар е мелал гойтарех бехк баккханзар. Цунга хьежжа кхы дика эргалонаш ца еш каьхата тIа дIаязбаьчa бисар тIанйца соцам а. Комсомольски прослойка кIезига я, кагирхой бригадаш, звеньяш вIашагIйохкара сагото еш хиннабац.

Цхьабола парторганизацей секретараш кагирхой вахара боккъонца духтIабала, царна болх вIаштIехьбаккха новкъостал де дезача метте цхьацца гIулакха комсомольски вожакаш дIа-юха лийхкача кхоачам хеташ ба. Из ала доагIа «Экажевский» совхоза, ДРСУ парторганизацей секретарех (Х. Точиевх, С. Ужаховх). цхьаццаболча кхычарех. Комсомола партийни кулгалделга цу тайпара кхетадеш хилча кагирхой гIулакхаш даим ахастагIа леларгда. Цу деша шоаш лоаттабу тIахьожам мелбаьб парте Назрановски райкомо а ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкомо а.

С. МАЙСИГОВ.

Грозненски локомотивни депо Алексеев Анатолий Михайловича тепловоза машинист ва.

Лоаццача хана ше хержа професси дика караерзае вIаштIехьдаьлар хIама хара тIаккхувш, шийна дIахьехар сиха дIаэцаш волча заIмигаца сага.

Ший сменни норма массе а хана 5—10 процент тIехкхоачашъю цо. Иштта доккхий толамаш доахаш хьавоагIача машиниста ах шера 12500 киловатт - сахьат электроэнергин 300 килограмм доагори кходаьд.

СУРТА ТIА: машинист А. Алексеев.

И. ПЛИЕВА сурт.

КЕРТТЕРА НИКЪ

КПСС Грозненски горкома пленумера

Парте Центральни Комитета апрельски (1985 ш.) Пленума решенешца дийза шоай дIахорча ханара де дезараш белгалдоахаш керттера уйла Iилма - технически прогресс сихъяра тIаерзайир шоатта дийнахьа чакхъяьннача КПСС Грозненски горкома бархIагIча пленума доакъашхоша. Цу гIулакха тIалеста хила беза, йоахар цар, городерча партийни организацеша беш бола беррига экономически, организаторски, идейно - политически болх.

XI пятилетка шерашка промышленни предприятей коллективаша планагIа лийрхIачул 57 миллион сом совгIа ехкай продукци, 600 тайпа керда изделеш хьаелга карадерзадаьд. Халкъо чIоагIа хоатташ дола товараш дукхагIа арахецилга, кхомбара режим чIоагIъелга, пайда ца эцаш йоаю балха ха кIезигъелга, наха лоаттаду бытови гIулакхаш дикка алсамдоахилга Iалашдаьд.

Из иштта дале а докладчика парте горкома хьалхарча секретара Н. И. Семенова, пленуме къамаьлаш даьча кхычар дукхагIа терко тIаэзар динза дисараштa, пайда эцанза йолча торонашта.

Пятилетка контрольни заданеех йоагIа 450 млн. сома маьха продукци дIа ца луш йисай города промышленность. БIарчча хьанийцача Заводской район а ткъеста предприяти а лоархIайиц царех. Цу тIа геттара сагото яйташ хIама да карарча шера промышленноста болх кхы а чоалханегIа бийрза хилар. Пхе бетта планагIа йоагIа 6 млн. сома маьха товарни продукци тIайисай города предприятешта. Кхоачашдеш дац поставкаш яра дола договорни декхараш, къахьегама овсарле лакхъяра план. Дуккхача предприятешa культурно-бытовни коакарта ашен товараш оттабаьча боарамга хьежжа арахецац, къахьегама дисциплина чIоагIъяра тIаухийта теркам мелбаьб.

Нагахьа санна йолаш йолча оборудованех низалех лерттIа пайда ийбеш, из эргаяхара технически дешаш хьем ца беш хан-ханнахьа чакхдоахилга Iалашдеш, производствера «готтига моттигаш» сиха дIайоахаш, партийни, паччахьалкхен дисциплина лерттIа чIоагIъеш хиннаяларе продукци кийчъяра боарам дикка тIех, цун дикал лакхагIа хилийта вIаштIехьдаргдар, яхаш дуккхаза белгалдсахар пленуме. Фондоотдача ср пятилетка йолаелча хана денз 17 процент эшаеннай, машиностроене сменноста коэффициент 1,15 мара яц, керда техника юкъейоалаяра заданеш кхоачашъяц.

Из бахьан города заводашка, фабрикашка дукха хьалайнай тишъенна оборудовани, из кердайоаккхилга тIагIертта чакхдаккхац. Иштта оборудованех пайда эцара коэффициент цхьан единицал кIезига тIех мара ца хилара, реконструкци яра а чIоагIа мелал еш мукIарал а деш, «Автоспецоборудование» завода бригадира В. П. Рослякова белгалдаьккхар, цу хьакъехьа партийни организаце, администраце тIагIертта болх ца баьлга, лакхера денз лохе кхаччалца йолча кадрай цу дешацара уйлаш хувца, цар низаш керттердолчоа — Iилма - технически прогресс сихъяра — чIоагIа тIадерзаде ка ца ялар.

Интенсивни наькъа тIа довлилга юхадеггача цу деррига кхоачамбоацарех дувцаш цIаькха а дагадохийтар къамаьл алхха болх беш йола технологи эргаякха тоаярах, цхьа бахьан машинашта, оборудованена модернизаци ярах лаьтта ца Iеш, къахьегама овсарле дикка айергйола лакха эффективность луш йола керда технологически системаш, вай ханара машинаш производствана юкъейоалаянза ярг ца хилар. Цу хьакъехьа шоай института а опытни завода а коллективаша хаьдда гIулакхаш чакхдоахилга хьахьекхар «Промавтоматика» НПО генеральни директора заместителa В. С. Глухова. Цо белгалдаьккхар, пятилетка шерашка шоаш 25 млн. сома маьха 100 гаргга технологически процессашта кулгалдара автоматически системаш (АСУТП) мехка дуккхача предприятешка оттаеш балхаш чакхдаьхалга, цох 65 млн. сом халкъа боахама пайда хьахиналга. ХIаьта объединене беча балха юкъе вай республикага кхоача дакъа кхо процент мара дац. Оратора, хала а хеташ, дувцар беррига мехкара шоашка хьауха заказаш лакхлуш латтача метте республика предприятешта из гIулакх низагIа а качлола вIаштIехьдалац, яхаш. Из иштта нийслу дуккха кулгалхой къаьнача балха практика тIара бовла ловш, вахаро динза даргдоацар санна шоашта хьалхашка увттадеча цу декхарий лоархIам бизза кхетабеш боацандаь. Иштта новкъарле юширъеннача технологе а, инженерни кадраш хIанзарча вычислительнии микропроцессорнии техникаца болх бара кийчо йоацаш хиларо а. Цу балха лерттIа координаци ца ярах цо критика йир парте горкома промышленно-транспортни отдела. Кердадар юкъекхухьача, творчески къахьегача инженерий, Iилманхой, рационализаторий, балхацара безам совбаккхара эшар динза дарг ца хилар хьалхадаьккхар цо.

Экономически политика чакхйоахараш кадраш йолга, цар знанеш, говзал лакхъяр хано дIадехар долга белгал а доаккхаш, уж хувцара конкурсаш чакхйоахилга могадир «Красный молот» завода слесара Х. А. Загаева. Цу дерригне даькъе лоаццача хана дика хувцамаш де аьттув баргба хIара участке дисциплиней порядоки чIоагIйой, партийни, профсоюзни, боахама органаша сага факторах пайда эцар духьа шоай низаш чIоагIа тIадерзадой, балха кулгалдара, планировани яра, Iилманеи техниканеи юкъера бувзам чIоагIбара тIаллеста шоай стиль эргаяккха тоайой. Цох лаьца дувцар шоай къамаьлашка парте Заводской райкома секретара Д. К. Тарасова, горисполкома председателa заместителa А.-Х. Х. Аушева.

Хьаэцаргда вай цар цига увттальча проблемашта юкъера алхха цхьа дош. Соахка «Грознефтеоргсинтез» объединене, Грозненски консервни заводе къахьегача хIаране юкъера лаьрхIача болх ца беш 5,5—7,7 сага-ди доадаьд. Эсала латт из гIулакх «Металлист», «Металлотара», № 5 маькхъеча заводашка, дуккхача кхыча предприятешка. Иштта, лоха я договорни а лакха дикал яр мара продукци ара ца хецара йола а цар дисциплина а. ХIаьта брак йола продукци арахецар вай хана уголовни бехктокхаме оза йиш йола заламе хIама лоархIилга дIакхетаде тигац дуккхачар.

Из иштта хургдар цар партийни организацеша доагIар цIенхаштта боахама кулгалхошкара хьадехаре. ХIаьта шоай оагIорахьара парте горкомо а райкомаша а юххьанцарца партийни организацей денал айделга лерттIа Iалашдоре. Цудухьа совлен каьхаташ хьаIоадеча кабинетни балха стилах къаста магац царна, кIезига хул нах болх беш болча моттигашка, гIулакх кIоарга тахкац.

ХIанз шийтталагIча пятилетке де эшар белгалдаккхача хана кхетадеш дац цхьайолча къахьегама коллективаша шоашта низкъала йоаца программаш увттае гIертилга, шоай торонаш йиаза теркал ца елга. Цу тайпарча кулгалхошкара доагIар ше чIоагIа хьадехаргдолаш йолга дIахайтар парте горкомо.

Пленума балха юкъе дакъа лаьцар парте обкома секретара В. И. Дмитриенкос.

С. ШАБИЕВ.

ХА ТУЛИЙТ

Доакъар Iалашдара лаьрхIа бригада вIашагIъеллай «Назрановский» совхозе. Оздоев Салангире кулгалдеча цун коллективо подрядни хьисапе болх бу.

Чуйнна болх беш я Зязиков Мувсай, Местоев Башира, АрсамаковгIар Уматгирен Беланеи косилкаш.

— ХIанзалца каст-каста догIаш делхар бахьан долаш доакъар Iалашдара ништа а гайнад тхо, — йоах совхоза керттерча зоотехника мег. Цхьабакъда, йистача мара ховргдац белгалла из мел я. Цул совгIа лабораторе хьежабац хIанз а йол, сенаж мел дика я.

Хьано, мишта болй бу хьахьокхаш, толашагIа бараш белгалбоахаш цхьаккха хIама дац бригадни стане, кхыметтел «молнеш». Иштта хьал да шоллагIча бригаде а. Горохаца дIабийна кен боацар кхы цхьаккха культура яц цига доакъара кхееш. ХIаьта районе кхыча

РЕЙД

Шадыжев Мухьмада, — Цудухьа хIанз, йийкха латтача хана, хIара минутах ма хулла дукхагIа пайда эца гIерташ къахьег хIаране. Цул совгIа, подрядо а декхарийла бу нах сихагIа болх бе.

Ши косилка буц хьокхаш касарех Iоюллаш я, хIаьта вож шинъ—хьекхар кIезигдукха йокъаенначул тIехьагIа кхай тIара хьа а эцаш оата а оаташ машинаш тIа йотташ.

Балха норма юкъера лаьрхIача 90—100 процент тIехкхоачашъю хIаране. Иштта овсаре къахьег шофераша а. Бригадерча нахах эггара йоккхагIа балха опыт йолаш ба шофераш: Мальсагов Султан, Барахоев Билан, Дзейтов Руслан, Дудургов Хизир, механизатораш Зязиков Мувса, Арсамаков Уматгири. Босенаш йоккхий йолча моттигашка, кIалтIаваларах кхерам боацаш атта, сиха лелаю цар шоай агрегаташ. Цудухьа кхычарел лакхагIа да балха хьокхамаш.

ХIанз хьокхар горохаца цхьана дIабийна кен ба. Дика хьийкъаб из, хIара гектара тIара 200 центнер совгIа моша доакъар доал. Цунах а, иштта кхыча баьцех а хIанзле 1800 тони сенаж кийчъяьй укхаза. Дика лоархIаву ший декхарех буц кIоага чу тоIаеш воалла бульдозерист Мамсуров Iалихан.

Сенаж Iалашъярал совгIа, Iасилгашта, шинараштa совхоза кхаь ферме моша доакъар кхухь цу бригадерча болхлоша. Доахан ахканарча лагерашка дIадига даьгIенашка доажадеш да.

Иштта овсаре къахьега бригадана доккха новкъостал ду мастераша-наладчикаша Тумгоев Ахьмадеи Албогачиев Йоакъапеи.

Хьинаре къахьег баьца хьоар доаккхаш воаллача Мархиев Ахьмада а. С. Оздоева кулгалдеча бригада юкъевоагIаш ва из а. Цо ший дезалца хIанзле 60 тони кийчдаьд из тайпа доакъар.

Йоакхо ю кхай тIара дIахьоча хана доакъар ца дойтара а. ХIара машина кузова тIехьашка доакъар Iолегаргдоацаш шерра хьамча оасаш ехкай. Лоацца аьлча, бригада ерригача звеношка дика вIаштIехьбаьккхаб къахьегам.

Доакъар Iалашдеш геттара дика къахьег Аьлтий-Юртарча механизатораша Бариев Назира Котиков Аюпа, уж люцерна шозлагIа хьокхаш ба хIанз.

— ШозлагIа хьокхаш еррига люцерна аьла чуэцаргья оаха, — йоах Даурбеков Уматгире. — Из укх шера 500 тони Iалашъюларгья тхога хийцца, план 405 тони йолаш. ТIеххоачашъергья сенаж, силос йоллара планаш а.

Цунца цхьана цхьацца кхоачамбоацараш а да укхаза. Аьла аргIаш дистанза да хIанз а. Цу ялх аргIах, 250 тони гаргга йол хургья, яхаш дувц бригада учетчика Султыгов ТIахIира. Хила а да эц электроэнергии йIовхали янкхарал совгIа...

Кхы а вогIа да доакъар Iалашдара балхаш «Маяк» совхозе. 306 гектарах ши бIаь гектар гаргга мара люцерна хьекхаяц укхаза хIанз а. Къалуш чу ца эцаш латт горохаца цхьана дIабийна кен а.

Доакъар Iалашдеш йола цу боахама бригада совхоза контора йолчара 40 километр гаьна хургйолаш Албаста бер яхача моттиге я. ВIашагIъаьбеш дIабийна кен, рожь, мукх хьокхаш я из хIанз аьла, сенажа. Хьокхамаш лоха да, къахьегам лерттIа вIаштIехьбаккхара совхоза кулгалхоша ма йоагIа йоакхо ца яр бахьан долаш. Кхаь-диъ дийнахьа балла болх бац цига. Иззал ха янкха езаш хилча цу гаьнарча моттиге наха бийсаш йоахаргйолаш гIулакх де дезар хетаргахьа, Iуйранна сецца балхаш дIадоладе йиш хургйолаш. Из даьдац.

Саррахьа хьацIакхувл доакъар Iалашдераш, машинаш а ерригаш цIаух. Цу гIулакхо доккха зе а ду. ХIана аьлча, цкъа-дале, дIа-юха хIара дийнахьа 80 километр гаргга никъ бу пайда боацаш доагор а доагадеш, наькъаш дукха дика доацандаь машинаш а хIалакъеш, шозлагIдале, Iуйрийна дикагIа дале бархI сахьат даьлча мара дIакхачац нах балха моттиге. Из бахьан долаш хIара дийнахьа нийслагIчох ах сахьат даьлча мара болх дIаболабе йиш я хилац.

Белгалдаккха деза «Назрановский» совхозе, совхозтехникума цхьоалагIча бригадера доакъар Iалашдераша шоай болх баьца тIа тхир уллача хана, сатоссаш дIаболабелга. ХIаьта хьакха езаш къалуш люцерна, горохаца цхьана дIабийна кен латташе а хIара дийнахьа дIа-юха яьсса машинаш а хехкаш «Маяк» яхача совхозе иззал ха йоаяр ла йиш йоаца хIама а да.

— ТIеххоачашъюлар гья тхога доакъараш кийчдара шера планаш. — йоах совхоза керттерча агронома Богатырев Исраьила.

Доакъар Iалашдара болх хIанзчул тIехьагIа тоа ца бой, цунна хетар кхоачаш хуле тамаш я. Доакъара дикал лоха хургхиларах а шеко яц.

С. АЛБАКОВ,
«Назрановский» совхоза механик, боахама халкъа тIахьожама комитета член.

А. САГОВ,
Назрановски района «Ленина никъ» газета болхло.

М. ХАМАТХАНОВ,
тха спец. корр.

БоккхагIчар наькъагIа

Грознерча, № 31 йолча школа бархIлагIча класса дешархочун Колесников Андрейна къахьегам а машиниста говзал а езаелар ший даь веший болх бахьан долаш.

Машиниста професси аттачарех йоацилга хов Андрейна.

БархIлагIа класс дика чакхъяьккхай кIаьнка, чIоагIо яьй Гудермесски машиннаькъа училище деша ваха. Шийна дезаденнача гIулакха тIехьабаьхаб цо ший доттагIий Тапсиев Игорь, Демьяненко Сергей, Сорокин Сергей.

Дешархошта къахьегам безабалийтар хьехархой декхар дале а, цу гIулакха эггара бехктокхамегIа ба дайноаной. Цар шоаш къахьегам лархIарга, дезал цунна тIаберзабарга хьежжа чIоагIлу берий цунцара безам.

Дуккхача шерашка машиннаькъа тIа болх беш ва Грознерча № 42 йолча школа дешархочун Вакуленко Костяйда. Цунга хьежаш кIаьнка безабеннаб цун хьаьнала никъ. ХIаьта укх шера бархI класс чакхъяьккха ваьннав. Цо шийна, шеко йоаццаш, хержай машиниста говзал, деша вода из а машиннаькъа профтехучилище. Иштта уйла йолаш ба цун новкъостий Хасаев Мухьмади, Черевков Валерийи.

Р. ДУДНИКОВА.

СССР энергетически программа

АТОМНИ ЭНЕРГЕТИКА ТАХАНИ КХОАНЕИ

Советски атомни энергетикана «дошо» ха лархIа йиш я тIеххьара иттшере. Доккхий хувцамаш хиннад цу шерашка: 1975 шера вай мехкарча ерригача АЭС юкъера мощность 4500 МВт, — мара яцар, хIаьта 1985 шу долалуш пхезза совгIа тIакхийттай из. Цунга хьежжа, дерригнена юкъе «атомни» электричества дакъа 1975 шера 2 процент мара ца хиннача, ер шу чакхдоалаш 14 процентага дIакхоачаргда.

ХIаьта а хIанзалца лийрхIачул лохехьа я АЭС хьалъяра темпаш. СССР энергетикаи электрификацеи Министерства лерхIачох, укх гаргагIарча хана эггара кIезигагIа хилча а шозза лакхъе еза уж. Из Iалашдара дуккха гIулакхаш белгалдаьхад, царна юкъе ядерни электростанцеш хьалъяра къоастаяь капиталовложенеш белггала лакхъяр а долаш. Нагахьа санна, масала, 1981—1985 шерашка цу гIулакха дIадахийтар 8 миллиард совгIа сом мара деце, 1986—1990 шерашка дIадохийтар белггала дукхагIа хургда.

Укх шера планах болх бе йолаялийта лерхI хIаране 100 МВт мощность йола керда йиъ ядерни реактор. Керда станци хьалъяра нийсса да царех цаI йисте а яьккха болх бе йолаялийтар. Вай дувцар да Саратова уллув хьалъеча Балаковски АЭС хьалхарча энергоблоках. Болх беш йолча станцешка оттаергья вож реактораш. Смоленски а Запорожски а АЭС уж хургья шоллагIа энергоблокаш, хIаьта Курски станце — йиълагIа.

Керда реактораш - «миллионникаш» электрически низа цхьатарра яле а, вай мехка кийчъяьча шин тайпарча конструкцешта чуйоагIаш я уж. Запорожски а Балаковски а АЭС оттаераш я корпусни хи - хина реактораш (ВВЭР-1000), хIаьта Курски а Смоленски а станцешка увттаераш — канальни реактораш я графита замедлитель а йолаш (РБМК-1000). Кхыча тайпара царех оал «эрсий модель» а, хIана аьлча дунен тIа эггара хьалха хьалъяь вай мехка городе Обнинске 1954 шера болх бе йолаеннача атомни электростанце оттаяьр канальни реактор йоландаь.

Цхьа контур йолча схемах болх беш я РБМК: реакторе хьахула Iи духхьал турбина чуйохийт, цун конденсат реактора циркуляционни контура чуйохийт. РБМК дикагIча оагIонех цаI я, реактора болх соца ца беш доагорца из Iалашъе йиш хилар. РБМК-1000 — конструкци балха дика техка я: цу тайпарча реактораша массехк шера толаме болх бу, дунен тIарча эггара йоккхагIча атомни электростанцешта юкъейоагIаш йолча Ленинградски, Чернобыльски, Курски АЭС.

Цу энергоблокашца болх бара опыто таро еннай цар ларда тIа кхы а йоккхагIа йола РБМК-1500 (1500 МВт) кийчъе. Из мощность йола хьалхара реактор оттальй хIанз шоллагIа энергоблок хьалъеш йолча Литве Игналински АЭС.

Давлени ю хий долча корпусни реакторех аьлча, уж я дунен тIа эггара дукхагIа яьржача конструкцех цаI. Цу конструкцех йола реактораш гоьал компактни, Iанара низ тела дакъа радиоактивни контурах дIакъоастаде таро луш, кхоачам боллаш атта технологически схема йолаш я. Серийно арахийца ВВЭР-440 яра реактораш увттальй укх тIеххьарча шерашка дуккхача вай АЭС, хIаьта иштта, Советски Союза технически новкъосталца Болгаре, ГДР, Венгре, Чехословаке, Финлянде хьалъяьча атомни электростанцешка а. Цу тайпара энергоблокаш увттаю хIанз Польшеи Кубеи.

80-ча шерашка серийни а хинна дIаэттай керда ВВЭР-1000 реактор. СССР Iилмай Академе президента А. П. Александровна хетачох, цу шинна а тайпарча реакторий низа боарам тIех хила йиш йолчунга дIакхаьчаб. ВВЭР-1000 а РБМК я реактораш хургья гаргагIча перспективе вай мехка ядерни энергетика дегIайоалаеча ларде. Бакъда, дIахо хьоргда доагора циклаш, къаьст - къаьста доакъош, управлене а кхерамзален а системаш дIахо тоаелга.

СССР энергетикаи электрификацеи Министерствас яхачох, хIанз хьалъеш а шеръеш а я 22 атомни станци. Вай мехка ядерни энергетика дегIайоалаелга дIадахьа лерхI, электроэнергия эшараш дукхагIа болчеи, хIаьта массазарча доагора кхоачамаш кIезигденначеи мехка европерча даькъе йоккхий (4000—7000 МВт) низ бола атомни электростанцеш дукхагIа хьалъярца.

Цу оагIорахьа хьоккхаме я Украина. ЦIи хеза йола Донбасс, хьалха а санна дукхагIа кIор боаккхача моттигашта юкъе я. Цхьабакъда, цу къаьнача моттиге кIор баккхара эггара лакхера боарам Iолохбала болабеннаб, кIоаргагIа дадача тIоанашкара, дукхагIа руазкъеи къахьегами дIа а луш даккха деза укхазара доагор. Цудухьа Украине сихъяь дегIайоалаю ядерни энергетика. Шеръеш я Чернобыльски, Ровенски АЭС, керда хьалъеш я Запорожски, Крымски, Хмельницки, Къулбехьа - Украински атомни электростанцеш.

ТIехьара шиъ дукхагIа йовзаш я ала йиш я, хIана аьлча уж хьалъеча дакъа лоаццаш компенсационни ларда тIа шоашта электроэнерги тергйолаш СЭВ-а чудоагIа малхбоален - европейски мехкаш доландаь. Проектах хIара станце мощность — 4000 МВт я. 1990 шера укхазара шера экспорте йохийта электроэнерги 20—22 миллиард киловатт сахьатага дIакхоачае лерхI.

Укх шера юххье Къулбехьа - Украински станце болх бе йолаеннай шоллагIа ВВЭР-1000 реактор. ЛоархIам болаш да цу атомни электростанце «реактор — турбина — генератор» йолча моноблочни схемах пайда эцилга а. Цу тайпара болх бе таро хиннай, Харьковски турбинни заводо 1000 МВт йола турбинаш арахецилга карадерзадаьчул тIехьагIа (хьалха реакторца блоке болх беш хулар 500 МВт йола ши турбина).

Къулбехьа - Украински АЭС цхьаькха башхало я, цул совгIа ши ГЭС а цхьа гидроаккумулирующи станци а юкъейоагIаш хургйолча энергетически комплекса лард хила из езаш хилар. Цар новкъостал дергда АЭС лакхерча боарамах болх бе йолаяллалца дукхагIа эшача хана электроэнергеца халкъа боахам Iалашбара.

ХIанз Горькенеи Воронежаи юххе дунен тIа эггара хьалха хьалъеш я йIовхал телара йола атомни станцеш (АСТ). 500 МВт йIовхала низ болча шишша хи-хина реакторий блокех латташ хургья цу тайпара хIара АСТ. 300—400 эзар саг ваха районаш йIовхалца Iалашъе йиш йолаш хургья уж. Специалистий лоархIамех, шера 5 миллион Гкал гаргга йIовхала энерги луш хургья АСТ.

Иштта, цхьан ханна электричество а йIовхал а лургйола атомни теплоцентралаш хьалъе а лерхI. Цу тайпара хьалхара станци (АТЭЦ) хьалъю Одессана 25 километр гаьна йолча моттиге. Цун электрически низ 2000 МВт хургба. Цу станце оттаергья ши блок, хIаранеца ВВЭР-1000 реактори 900 Гкалори сахьата йIовхала энерги луш низ бола ши теплофикационни турбиней йолаш. ЛоархIаме да, укхаза энергоблока электрически низ конденсационни режиме болх бечул алхха 100 МВт мара кIезигагIа хург ца хилар. Цу тайппара, йIовхал арахецилга кхом беш хургда. Одессерчул совгIа атомни теплоцентралаш хьалъе лаьркIад Минска, Харькова, Волгограда уллув а.

Вай мехка дIахьош да сихача нейтронаш тIа реактораш (бридераш) хьаяра балхаш а. Цу реактораш Iалама уранах 30—40-зза дукхагIа пайда эц, массазарча йIовхала реактораш качул.

ХIанз вайцига болх беш я массехк бридер, царех шиъ промышленни а йолаш. Царех хьалхаръяр, БН-350, оттальй городе Шевченко, Каспийски форда малхбоалехьарча берда йисте. Цига цох пайда эц электроэнергии йIовхали янкхарал совгIа, форда хий тездеча установкашта Iи янкхара а. Сихача нейтронаш тIарча цу реактора тIарда тIа хьаяьй хIанз Урале Белоярски АЭС болх бу кхы а низ болашагIа йола бридер БН-600. Цу реактора йIовхал ялара низ — 1500 МВт, электричество ялара — 600 МВт ба. Хьалха хиннача БН-600 моделаца нийсича, дикка лакхагIа Iанара параметраш а интегральни компановка а я цун (вешта аьлча, хьалхарча контура оборудовани реакторца цхьан бака чу я). ХIанз цу реакторий база тIа кийчъеш я серийни хургйола, 800 МВт низ хургбола, сихача нейронаш тIара реактор. Цхьан ханна дIахьо 1600 МВт низ бола бридер хьаяра балхаш а.

Цу конструкцешка йIовхал янкхара пайда эцаш хургда коача натрий. Цхьабакъда, СССР «сихача» реакторий программана юкъедоагIа йIовхал ялара газий таронашка хьожаш тохкамаш делга а — геле а диссоциирующи газа (азота йиъокиса) а. Специалисташта хетачох, газаца реактораш шелъелга дувзаденна да дIахо йодача хана балха температураш лакхъяла тарлуш хиларца а технологически схемаш аттача яхарца а.

Алексей ПУТИНЦЕВ,
АПН экономически обозреватель.

СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически заводерча ОТК Бициева Лайса технически училище а яьккха балха ена шин шу совгIа ха мара яц. Цу лоаццача хана йоккха опыт йолча химиккий новкъосталца цо караерзаьй массехк балха говзал. ХIанз Бициева Лайсас ший графикагIен тIехдикен ю анализаш. Ший ханнахьа царех лаьца хоам бу технологашка. Нагахьа санна арахеца продукци дика йоацаш хуле сиха уж оарцагIа а баьхе. ДIадоаккхийт из кхоачамбоацар. Иштта йолча цун чIоагIа сийду химикаша.

СУРТА ТIА: ОТК лаборантка Л. Бициева.

С. ХУГАЕВА сурт.

◆ *Мишта кхоачашду декхараш*

Шура тIаккхеташ я

Дика къахьег укх шера Ачхой - Мартановски района «Самашкинский» совхоза Бациев Сайд - Мохьмада кулгалдеча цхьоалагIча ферма хьайбаш леладераша. Из къаьгга хьахьокх цар хьокхамаша. Масала, пхе бетта планагIа йоагIачул 6,2 тонни соахка цу юкъа хинначул 22 тонни дукхагIа шура яьккхай цар. Цу гIулакхо вIаштIехьдалийтар Даьхенна шура дIаялара ах шера план 15 июне кхоачашъе.

Уж толамаш даьхад укхаза эггара хьалха доахана Iул тоадара, зооветеринарни болх лерттIа чакхбаккхара боахаме хадданза йоакхо еш хилар бахьан долаш.

Духхьашха бахка 112 етт юкъебоалабаьб укх шера деттача доахана Iула. Цигара вож доахан а къона да, эггара дукхагIа шура луш йола ханаш йолаш да.

— ХIара дийнахьен буси 20—23 килограмм шура луш дукха доахан да тха, — йоах ферма заведующе.

Хьайбай маша алсамдаккхара шеко а йоацаш, доккха новкъостал ду ферма къахьегамхошта доахана ма эшша доакъар лоаттадаро а.

Соахкарчул хьалхагIа хьахилар доакъара дIайийна хинна культураш а. Цу гIулакхо вIаштIехьдалийтар хьайбаш мошача доакъарца ший ханнахьа кхаба доладе.

Эггара хьалха рапс хьекхар, хIанз люцерна, гороххаца цхьана дIабийна кен луш кхоаб доахан.

Чу а соцадаь леладу доахан. Доакъар хьатIакхухьаш кхоаб уж.

КIезигагIа дале 30 процент доакъар кходе таро лу цу гIулакхо.

Хьайбашта дика доал а ду уж леладераша. ТIехьабиса уж балха баьхка, доахан лерттIа Iунал ца деш дита, кхыча тайпара къахьегама дисциплина телхаяь моттиг хиннаяц укх шера.

КПСС XXVII съезда толаме накъабахар духьа яьржача социалистически яхьо производстве керда хьалхалаттараш белгалбаьхаб. Уж ба дояркаш Хабаева Баксад, Саидова Кульсум, кхыбараш. Шу доладелча денз хIара кхоабача Iаттагара 1460 килограмм шура а яьккха, йоккха опыт йолча, яхье хадданза хьалхарча мугIарашка хулача Халикова Нийжайл хьалхаяьлар Хабаева пхе бетта итогех. Цхьабакъда, хIара шера Нийжайца яхье хьалхара моттиг къувсаш хьаухача, цун санна опыт йолча Сухаева ШарнIатал котъяла могаш цхьаккха а хиланзар. Цо 1510 килограмм шура яьккхар хIара кхоабача Iаттагара июнь бутт болалуш, хIаьта ферме гIолла юкъера лаьрхIача яьккхар 1345 килограмм я. Соахкарчул 45 килограмм совгIа я из. ХIаьта маша алсамдаккха кхы а дукха таронаш я. Цунна тешал деш цхьа хIама да. Хьалаш а таронаш а цхьатарра йоллаше а 23 дояркаш ялхне кхоачашъянзар шура яккхара пхе бетта план.

Бокхха теркам тIабохийт совхозе наьха балхацара бесам совбаккхара, цар бытовой хьалаш тоадара. Шура хIара игт дийнахьа алсамъяккхарах, яхье котало яккхарах ахчан премеш тел хьайбаш леладерашта, толашагIа болчар сийна «молнеш» арахец. ЙоагIача хана йоагае газ кхухь ферма болхлошта. Бицбалийтац уж мах беча организаце викалаша а. Деча заказашка хьежжа эша кхачан продукташ, промышленни, боахама товараш хулийт царна хадданза цу ферме ухача автолавка шофера Гальмурзаев Лече.

Ферма цIеча уголоке хьалъулла цIе вымпел хIанз Сухаевай сийна элла я. Цхьабакъда, бутт баьлча из кхычун сийна хьалъэлла уллаш нийсъелча тамаш е езаш хилац. ХIана аьлча, денгара денга шерагIа яржаш я КПСС XXVII съезда толаме накъабахар духьа хьайбаш леладерашта юкъе йоержаяь социалистически яхь.

Соахка хинначул 75 тонн дукхагIа а йолаш, укх шера 925 тонн шура дIаяла езаш ба Даьхенна ферма къахьегамхой.

Из декхар коллективана кхоачашде могаргда.

А. АРСИМЕРЗУЕВ,
Ачхой - Мартановски района «Ленинизман байракх» газета болхло.

IИЛМАН-ТЕХНИЧЕСКИ ПРОГРЕСС СИХЪЯРА НАЬКЪАГIА

Яьсса кхест чархаш

«ХIара объединене, предприяте, хIара производственни участке белгалъяха еза кIезигагIа дIа а дохийташ, е вIалла доа ца деш, дукхагIа эффект лургйола звеньяш».

(Iилман - технически прогресс сихъяра дешашта хетаьча совещане новкъоста М. С. Горбачева яьча доклада тIара).

Оалаш ма хиллара, гIадж IочуегIача а дIалатаргйолаш хьаьна лаьтташ да «Экажевский» совхоза дараш. Укхаза мо коартолаш хулаш моттиг яц ерригача вай республике а. Иштта дика хьувкъ хьажкIаш, кIа, мукх, кхыйола культураш. Шортта моттигаш я хьайбаш доажаде, царна доакъар Iалашде. Боахамга да 4280 гектар оахаш дола лаьтта, 2427 гектарага кхоачаш даьгIенаш, 72 гектар цонаш.

Кхашкара балхаш шийхан-ханнахьа чакхдаха йиш йолаш юртбоахама эша техника я боахаме. Йоккха я цун машинно-тракторни парк: тайп-тайпарча маркех йола 99 трактор, мовхьаш кхухьаш йола 71 автомашина. Боахаме планагIа йоагIачул 19 трактор дукхагIа я. Иштта массехк единица планал совгIа я автомашинаш а. Бокхха низ ба из боаггIача бесса цох пайда ийцача.

Цхьабакъда, тIахьожам а боацаш йитача автотранспорто, кхыча технико доккха зе ду боахама. Болх бэш йола автомобиль, масала, дени буси 135 километр никъ бе безаш я планагIа, хIаьта из укхаза дуккха а дукхагIа хехк, юкъера лаьрхIача 178 километрга дIакхоачаш хилар соахка цо цхьан дийнахьа баь никъ. Совхоза лаьтташ юрта гонахьа дадилга лаьрхIача йоккха цифра я из. КIезига хехкац укхаза яьсса машинаш а. Автомашинаша баьча наькъах мовхьаш тIадолаш бер планагIа 0,50 процент коэффициент йолаш хила безача, чакхдаьннача шера баьча балхага хьежача 0,40 процентага мара дIакхачац из хьокхам.

Мовхьаш кхухьаш йола йоккха машинаш бригадираш, агрономаш, механикаш, кхыбола специалисташ тIа а хайше, гIулакх долча а доацача а хехк. Болхлоша дувцачох, иштта лелаеш 15 грузовик я. Цул совгIа ца йоагIаш автомашинаш тIачIоагIъяьй совхоза керттерча ветлора В. Н. Локтионова, («ИЖ 2715» 99-98 ЧИГ) ферма заведующи волча Я. А. Берсанова («ИЖ 2715» 33-97 ЧИТ), керттерча агронома М. Э. Мартазанова («ИЖ 2715» 51-21 ЧИТ), мехотряда механика Х. М. Арчакова («ИЖ 2715», 87-84 ЧИГ). ХIаьта ветлора В. Н. Локтионова персональни машина лелае кхыметтел водитель а веннав. Амортизаци ярал совгIа, цу машинашка дIаухийт дуккхача эзарий сомий маьха доагора-смазочни материалаш, запасни оатхалаш, кхыдар. БIарччача шера цар пайда ца барал совгIа, соахка уж лелаеш дIадахийтар 4 эзар сомага дIакхоачаш хилар. Укх шера чакхбаьннача 5 бетта а ши эзар сом гаргга зе даьд цар.

Грузовой автомашина сенна эш шоана, аьнна хаьттача № 2 йолча бригада агронома Ажигов Саламхана раьза воацаш жоп делар:

— Из фу мотт ба? Машина ца хилча болх мишта бергба оаха. ДIадахьа, юха да деваш кIезига хул! Дукха ха йоацаш Беслане ваха хиннав со эша запасни оатхалаш я.

Бакълув агроном, царна траспорт эшац аьлча нийса хургдац. Цхьабакъда, грузовой йолчунга ший болх а байташ, запасной оатхалаш, мала хий, кхыдар да ахийта мегаргъяр лакхе вай йийца спецмашинаш. ЛаьрххIа цу гIулакха арахийцай «ИЖ 2715» яха автомобилаш.

«Экажевский» совхозе кхы дикагIа лелаю ала йиш яц тракторах, кхыйола юртбоахама техника. Лоха я тракторни парка къахьегама овсарле, ханахьа юхаметтаоттац техника эцаш дIаахийта средстваш. Масала, дIадахача шера цхьан тракторо планагIа е езачул 89 эталонни гектар кIезигагIа выработка яьй, иштта кIезигагIа хиннад машинно-денош а: план 245 ди долаш — 177.

Юртбоахама техника эцаш дIадахийтача хIара сома духьала планагIа 2 сомеи 77 кепигеи маьха валови продукци арахеца еза. Цу цифрага кхача сом гаргга эшаш да дIадахача шера укхаза даьха хьокхамаш. ХIара механизаторо шера 12959 сома маьха болх бе безар соахка оттаяьча заданега диллача, из укхаза де вIаштIехьадаьннадац. Соахка баьча балхага хьежача из план кхоачашъяра 614 сом эш.

Кхашка болх беча трактораша, автомашинаша боарамал дуккха а тIех доагор доаду. Цул совгIа юртбоахама машинашта технически гIулакх деш дIадодар а планагIа лаьрхIачул дукхагIа да. Цкъарчоа дувцар лоадам боаца хIама да, аьнна хета тарлу. Цхьабакъда, эзараш гектараш долча лаьтташта обработка еш эзараш сомаш хьаIов, из беза мухь а хиле совхоза боахама IотIадуж.

Из иштта долга хьахьокх соахка совхоза технико баьча балха анализ йича. Масала, ялаташ, баьцадаараш кхедеш йолча бригадашка болх беш хиннача автотранспортага соахка а планагIа дIадахийта лаьрхIар 80,4 эзар сом дар, хIаьта дIадахийтар кхозза дукхагIа хIана дац, аьнна хилар. Иштта дукхагIа дIадахийтар хьайбай продукци йоаккхаш а.

Продукцега дIадодар лакхдеш хилар хьайбаш леладеча, ялаташ, баьцадаараш кхедеча тракториша баь болх а. Планал дуккха а эзараш сомаш тIех дIаахийтад укхаза болх беш хиннача технико. Масала, хьайбаш леладеча 1984 шера планагIа лаьрхIа хиннар 28 эзар сом долаш, 55 эзар сом дIадахийтад.

Иштта еча затраташа лакхбаьб продукци арахецаш дIабода мах. Масала планагIа дIадахийта лаьрхIар 300 соми 97 кепиги долаш, 2081 сомага дIакхоач центнера привесага додар. ВорхIазза дукхагIа (?!) Шозза хIана дац аьнна дукхагIа да шура йоаккхаш, ялаташ кхедеш дIадодар а.

«Экажевский» совхозо йоаккхача продукцега дIабода мах лакха хиларах алхха цхьа техника бехке я ала дахкац тхо. Ховш ма хиллара, продукце маьха Iаткъаш дукха да. Масала, хьайбай продукцега дIадодар кIезигагIа е дукхагIа хилар дувзаденна да зоотехнически а ветеринарни а балхаца, ялаташ кхедеча дIадодар — агротехнически службай балхаца, кхыдолчунца. Цхьабакъда, цифраша хьа ма хьоккхара, укх боахаме продукци йоаккхаш дIадодар лакхдаьр керттерча даькъе техника я.

Из ца ховш а ца кхетадеш а бац «Экажевский» совхоза кулгалхой.

— Хов тхона технико бе беззача бесса болх ца белга, — йоах совхоза директора Я. Галаева.— Дуккхаза а дийцад из дош дирекци юкъе а йолаш хиннача парткома заседанешка, цIенхаштта бехктокхаме эзав керттера инженер.

Дош дувцар пайдана дац, дийцар кхоачашдеш ца хилча. Машинно-тракторни парка болх тоабара парткомо фу ду хьажа безам хилар са. Балха ха яле а, коравоагIаш хиланзар партбюро секретара декхараш кхоачашдеш вола А. М. Ужахов. ТIеххьара хьакоравича саг духтIаваргволаш дацар дийца къамаьл а. Протоколаш хьахьокха аьлча, со укх сахьате юхавоагIа, аьнна вайна дIаваьлар.

Со нийсваларах дукха раьза волаш хиланзар совхоза директор а:—Дуккха тIатеI шо тха боахама, — аьлар цо.—Бакъдар аьлча, аз деша-м дешац шун газет.

Из иштта дале а, совхоза машинно-тракторни парко беча балхага хьежача цхьацца уйлаш яйт. Цкъарчоа дагадох, хIанз мо мара пайда эцаш ца хилча эший-хьогI укх боахама селла дукха техника, аьле. Цхьаккха дича а укхаза вIаштIехьдоалаш дац шин сменагIа техникага болх байтилга, тоъаш бац механизатораш. Цхьаболчар дувцачох 90 механизатор ва боахаме болх беш, вокхар йхачох — 120. Цу деша а духтIавала маганзар сона, нийсагIа аьлча, ше долчча бесса хьнала безам болаш бацар совхоза кулгалхой.

ХIанз боахаме йолча техниках ах тоъаргъяр, аьнна хет шин сменагIа болх бергболаш вIаштIехьдаьккхача. Иштта хилча къахьегама овсарле лакха а йолаш, тIатеIIа болх бара тIера хургбар механизатораш а.

Къахьегама овсарле лакхъе йиш йолаш цхьаькха а да укх боахаме — дикагIйола опыт массанена а дIайовзийтар. Опыт йолаш, лакха хьувкъам кхебеш бола механизатораш кIезига бац совхозе: А. Угурчиев, Х. Евлоев, Ю. Аушев, М. Гиреев, кхыбараш. ТIехьабусараш хьалха латтачарна хьатIехьа а кхебеш, болх вIаштIехьабаьккхача, дикагIйола опыт шерра йоаржайича беркат даргхиларах шеко яц. КIезиглургдар техника лелаеш дIадодар, цунга хьежжа дIадодар кIезигагIа долаш, дукхагIа йоаккхаргъяр юртбоахама продукци а.

Цу гIулакха тоабе беза организационни болх, дикагIа пайда эца беза экономически таронех, шерагIа юкъейоалае еза юртара подряд, керда дар.

Парте экономически политика керттера дош дувцаш дукха ха йоацаш КПСС ЦК хиннача совещане новкъоста М. С. Горбачева аьлар: «Эггара хьалхара декхар — организационни, экономически, социальни факторах оарцагIйоахилга, массанахьа а порядок елга, мехка долчох дикагIа пайда эцаргболаш производство вIаштIехьъяьккха тоаелга». Уж дешаш дицденначоа тара да «Экажевский» совхоза кулгалхошта.

М.-Б. ЦИЦКИЕВ,
тха спец. корр.

Доазол дехьара

Кастта Москве хургйолча кагирхойи студентийи XII Дерригдунен фестивалаца дувзаденна АПН Хельсинкера корреспондент Евгений Железнов хилар Финлянде йовзаш йолча общественни деятельницаца, мехка кагирхой Демократически союз вIашагIъелларех цаI йолча, Хельсинке мэра заместителаца Анна-Лииса Хювененаца вIашагIкхийтта.

— 30-ча шерашка фашизм айенна а цунца дувзаденна прогрессивни низашта гонеюеш хинна а дагадоагIача ноахалах я со. Тхо къона дар, шоллагIа дунен тIом болабеннача хана. Бакъда, цу хана а геттара дика кхетадора оаха фашизми тIоми фу хIамаш я. ТIехьагIа мегар тхона СССР халкъаша, Советски Эскаро фашистски гIаьрахой бохабара хоадам беш юкъедихьача даькъа нийса мах бе. Цунца хьа ма бийллабий ерригача пла

XII ДЕРРИГДУНЕНЧОА НАКЪАДОЛХАШ

Фестиваль— машар

нета тIа машаре вахар хьалдара, мехкашта юкъе дикача лоалахой хьисапера гIулакхаш леладара никъ, царна юкъе СССР-и Финляндии а йолаш.

Тхо тешар, адамлено дIабаьннача тIема урокаш Iомаяьи берригаш халкъашта юкъе вIаши цхьана дика гIулакхаш леладе ловши хургхиларах. ТIема йоккхий халонаш, перхIар оаха, хила декхар да, кхы цхьаькха а тIема тIакхувш цу хилара йола тешаме гаранти. Хапа хете а, из вывод ханал хьалха хиннаяр.

Дукха ха ялалехьа «шийлача тIема» гIабай кара дахар дуне. Империалисташ болабелар атомни герзаца кхерам тIатувса, Корее гуччахьа агресси дIайолайир цар. Оаха дика кхетадир, машара тIехьа къовсам поаттабе безаш хиларах, тIаккха тхо, кагирхой, дIакхийтар атомни герз дехкара хьинаре тIехьа латтарех.

Тайп-тайпарча формаех бар цул тIехьагIа тха болх. Эггара хьалха тхо гIертар тайп-тайпара общественни системаш йолча мехкашка бакача наха юкъера цатешам дIабаккха. Иразе кхоане хьалъяра эшар вIаши дикагIа довзари кхеташ хилари. Иштта хьахинна я машара а кагирхойи студентийи доттагIала а фестивалей дика традици. Фестивалаша новкъостал даьд халкъашта юкъе доттагIали цхьана гIулакхаши леладара мировоззрени хьакхолла.

ХьатIадоагIача аьхки тхо, финнаш, хургда Хельсинке хиннача Европерча кхерамзлени цхьана гIулакхаш леладарен Совещане итт шу дизар деадарца дувзаденна чакхдоахача гIулакхий фусамдаьй. Цунца дийза дагадохийта доагIа, шоай дунен халкъашта юкъерча форумашка а кагирхоша кхоккам лаьгIбара гIулакха дакъа юкъедихьалга.

Кагирхоша хьаллоацаши кхетабеши ца хилча цхьаккха общественни болам толаме чакхбала йиш яц. Шеко йоацаш да, укх аьхки Москве машареи доттагIалеи традиционни фестивале вIашагIкхеташ бола кагий нахи мехкарийи, цу вIашагIкхетарга кийчлуш ба, керда тIом кийчбеча империалистий агрессе планий наькъа духьала отта могаргдола низ ше хилар къаьгга кхетадеш а болаш.

ТIема кхерам хиларо боах кагирхой космоса милитаризаци яра планашта духьала, «Седкъашкарча тIемашта» духьала. Вай континент — Европа — кхайк вайх хIаранега, къаьстта кагирхошка, новкъостал дехаш, герз Iоаделга дIаходахьара, регионах хIама дохоча герза йоккха склад яра духьала пен а хинна гIоаттара тIахьехаш.

Со тешаш я, Московски фестивало тешавеш хьагойтаргхиларах, кагирхой машар лорабара гIулакха тIехьа отта лаьрхIа болга.

Дунен халкъашта юкъерча фестивалех дагадоагIараш, — аьлар йистейоалаш А.-А. Хювенена, — дицлац шераш дIаахарах, со теш, лерхIар — — халкъашта юкъе тешамен вIаши кхетарен гIулакхаш чIоагIдар долча, дунен халкъашта юкъерча доттагIала цIейшка дакъа лаца дуккхача хьатIадоагIача ноахалех болча кагирхой таро хургхиларах. ХIаьта из дагалаттар кхоачашдара эш вайна тIера сигале машаре хилийтара тIехьа цхьана къовсам лоаттабелга.

(АПН).

Хельсинки.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

СОЦИАЛИЗМ — ИЗ МАШАРИ ПРОГРЕССИ

Ерригача планета тIа гIолла тIемен машареи хьакъехьа хьаькъалеи бехктокхамеи йола оаз санна дийхар Днепропетровске болхлошца вIашагIкхийттача хана КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева даь къамаьл. «Социализма мехка экономически низ машарап прогрессанеи гIулакх деш ба», — белгалдоаккх ший комментарешка «Работническо дело» яхача болгарски газето.

Доазол арахьарча кхыча дуккхача комментарешкеи откликашкеи белгалдоах, советски машара политика — из тайп - тайпара социальни системаш йола паччахьалкхенаш машаре цхьана яхара ленински принцип вахаре кхоачашъеш хилара дола къаьгга масал да, яхаш. Хьаькъал доацаш Вашингтоно лелабеча наькъа Советски Союзои кхыча социалистически мехкашеи духьала увттаю конструктивни инициативаш, герзаш Iоаделга соцадара, уж чIоагIа кIезигдара, дIадахара тIаерзаяь, хаьдда йола реалистически предложенеш. Советски Союзо оттаьча дукхача предложенешта юкъе я космоса милитаризаци ца яйтара йоагIа инициативаш, ядерни арсеналаш, цIенъяь дIаяхарга кхоачаеш кIезигъяра хьакъехьара, химически герз дехкара хьакъехьара практически предложенеш.

Дунен халкъашта юкъерча общественносто шерра хьаллоац. Женевера советско-американски переговораш йолча хана космически ударни герзаш, стратегически наступательни герзаш, гаьна кхетар юкъерча боараме дола ядерни средстваш хьаелга соцадара йола Советски Союза предложени. Из предложени лаьрхIай массе а моттигашка герзаш кIезигделга аттача даккха гIерташ вай мохк хилара дола къаьгга тешал санна. ЧIоагIа мах беш хьаллаьцар гаьна кхетар юкъерча боараме дола шийи средстваш дIайсаржаелгеи юхадухьалаотташ Европе делерхIараши ноябре кхаччалца дергдоацаш ший цхьан оагIорахьарча порядкагIа СССР-о дIахьекха масал а. Халкъаш эгIаздаха да цу гIулакха доагIаш доля жоп хIанз а американски оагIоно ца даларах. Из дара меттел Вашингтоно дIахо а лаьтта герзаш Iоаду, герзаш Iоаделга космосе даккха чIоагIа кийчо ю.

Рейгановски администрацена цIенхаштта хьалхадаккхар санна лаьрхIад дерригача дунен тIа «нагахьа санна Женевски переговорашка гIоллара вай партнераш дIахо а шоай лини лелае гIерташ — уж бахьан долаш шоаш вIашагIкхийтта дола дешаш къоастадара тIера а ювлаш делегацеша заседанеш яра ха дIаухийташ хуле, хIаьта из ха шоай тIема программаш — космосе, лаьтта, фордаш тIа, — сихха кхоачашъяра дIа а ухийташ, — тIаккха, бокъонца аьлча, вай а дезаргда ерригача сетуацега юха а хьажа», аьнна чIоагIа М. С. Горбачева аьннар.

Москвас, яздаьд цунца дувзаденна «Котильен де пари» яхача французски газето, къаьгга кхетадеш хьахайтад, ший тIема кийчонаш хьуляра Женевски переговорех цо пайда эцийта Вашингтонски администрацега таро хулийтаргъяц, аьнна.

Дика уйлаш йолаш мел болча берригача наха могаду М. С. Горбачева бокъонца машара, хIара хьакхоллаш беча балха ларда тIа капитализмаца яхь лоаттае кийча хилара хьакъехьа аьннар. «Тхо, — белгалдаьккхад М. С. Горбачева, — политически диалог дегIайоалаяра тIехьа да, капиталистически мехкашца дIа-юха гIулакхаш леладара тIехьа да, вIаши гIойле а йолаш лелаю торгово - экономически, Iилман - технически, культурни бувзамаш шерра дегIадоаладара тIехьа да, кийча да уж бувзамаш дуккхача хана йолча, стабильни ларда тIа дегIадоаладе, аьнна. Бакъда, уж хила деза цIена, бокъонца вIаши гIойле йола бувзамаш, цхьаккха тайпара дискриминаци а йоацаш. Масала, вай чурча гIулакхашта юкъе гIертара торговлех пайда эца гIертилга — догдоахийла йоацаш хIама да. Вайна цу тайпара торговли эшаш яц, из ца хилча вай мегаргдолаш да».

Цу заявленена откликаш телаш, дуккхача газеташа белгалдоах, тахан социализм адамле дегIайоалаяра йоккха воздействи еш бола чIоагIа низ санна, машара хиланза яргйоаца фактори халкъий кхерамзлен гарантии санна хилар. Капитализмана цIенхашттара халонаш тIалаттача хана социалистически мехкаша доккхий толамаш доах. Иштта, алхха 1984 шера Экономически ВIаши гIо дара Совета членаш долча мехкий къаман доход лакхъеннай бIарчча хьайийцача 1983 шера хинначунца нийсийча дукхагIа хиннай 3,6 процент, промышленноста продукци — 4,4 процент, юрта боахам — 3 процент. ХIара сага лаьрхIача реальни доходаш 2,6 процент лакхъеннай. Кхоачашъеш латт, наха чуIе цIенош хьалдара, йоккха программа, тоалуш латт медицински гIулакх делга, социальни Iалашо еш латт. Сихха дегIайоагIа вIаши дIа-юха лелаю торговли а. 1984 шера из дегIаенай 10,6 процент.

25—27 июне Варшаве хиннача СЭВ сессе 40-гIча заседане хьахьекхар, социалистически мехкаша шоашта карагIдаьннаращца дика воздействи еш хилар дунен событей берригача лелама, кхыча мехкашцара, эггара хьалхарча аргIагIа дегIадоагIача мехкашцара, экономически политически гIулакхаш толаме дегIадоаладеш хилар. Сессе хьадда протест дIакхайкайир дунен халкъашта юкъерча бокъон нормаш вIалла теркал ца а еш, паччахьалкхенашта юкъерча гIулакхий принципашца нийсдала йиш йоацаш дола гIулакхаш леладеш США администраце Никарагуана духьала экономически блокада оттаяра, хIаьта цу суверенни мехка чурча гIулакхашта юкъегIертилга соцадар хьа а дийхар.

СЭВ сессе 40-гIча заседане хьакъехьарча коммюнике тIа белгалдаьккхад: «Дунен халкъашта юкъера кхохкам ирбараи дунен халкъашта юкъе тоаденна латта экономически бувзамаш толхадараи тIадерзадаь машара кхераме долаш империализма леладеча гIулакхий наькъ тIара керттера духьале социалистически мехкий содружество, цар низ бола экономически оборонни потенциал я. СЭВ членаш долча мехкаша шоай цхьоагIои цхьана леладу гIулакхаши чIоагI а деш, дIахо йодача хана а де мел дезар дергда шоай вахара хьашташ лорадара, технико - экономически шоай лоIаме хилар дIахо чIоагIдара. 30 шу дизад машар лорабара гIулакх деш Варшавски Договор, цун доакъошхой йолча паччахьалкхенаша дIакхайкаеш йола арахьарча политика инициативаш латта».

СОЮЗНИКАШ НИЗАГIА БАРТАКХУВЛ

Рейгана ше еппача указанегIа Малхбузен Европа цхьадолча мехкашка ваха лел США вице - президент Дж. Буш. Керттера де лерхIар санна цунна хьалхашка оттадаь декхар да НАТО гIоллара США союзникаш низагIа шоашца бартабоалабари Вашингтоно еча милитаристски кийчонна, эггара хьалхарча аргIагIа «седкъашкарча тIемий» агрессивни программана, уж кхы а хьинарегIа юкъе боалабари. Цу хьакъехьа эхьца хеташ гуччахьа язду «Вашингтон пост» яхача газето, «Малхбузен Европе Буш вахийта аьнна яьча решене 26 миллиард доллар мах болаш йолча программа боарамийи цунах хургдолчуни хьакъехьа малхбузен европейски кулгалхошта юкъе барт эгIар кхераш администраци йолга хьахьокхаш» хилар белгал а доаккхаш.

Малхбузен Европе тIехьтIехьагIа дикагIа кхетаду мел кхераме тIехьале йолаш я Пентагоно кийчъю «седкъашкарча тIемий» варианташ. Американски планаш чакхъяхаро доадаь дIадоаккхаргдар герзашта доазув оттадара хьакъехьа хьалхагIа даь мел латтар, объективно болашн массане могабеши бола бувзам боха а беш.

Цунах хиланза а ца доагIаш хьадоагIар хурга цIаккха а ца хиннача тайпара массе а оагIорахьа герзаш Iоаделга, дунен тIа эттача стратегически хьала дестабилизаци елга. Космоса милитаризаци яра йола американски программа хIанззехьа а я Советски Союзаи ВIашагIкхийттача Штаташтеи юкъерча лаьтта герзаш Iоаделга соцадареи уж космосе ца кхоачадареи хьакъехьарча Женеверча переговорашка аьттув балара наькъ тIа оттабаь пен санна.

ДукхагIча даькъе из бахьан долаш гуччахьа юхаяьннай Франци «седкъашкарча тIемий» плана юкъе дакъалаца ца тугаш. Шийна мел могар де Буш гIийрта вале а цу деша хьакъехьа хаьдда позици лаьцаяц Итале. ЧIоагIа Буша Iоткъам баь бале а бартаеняц Нидерланды — ноябрь бутт хьахиллалца хIаьта а, Голландски территоре тIа эггара хьалха тохара йола 48 американски ракеташ оттаяйта раьза хиннаяц из.

Дунен халкъашта юкъерча хIанзарча хьале Советски Союзо лоархI гIулакхаш тоадаларгахьа ласта йиш йолаш. Вашингтон сов чIоагIа тIема кийчонна тIакхувш хиларо цун ший позицеш телхаю. Малхбузен Европе санна ВIашагIкхийттача Штаташка а шеррача общественноста дагалаттаращца тарлуш дац уж гIулакхаш. Кхыметтел США доал деча гIозараштa юкъе а кIезига бац дика уйлаш йола политикаш.

Г. ШИШКИН.
(ТАСС).

ФРГ. Гамбурге хиннача хьабе болх боацарий конференце доакъашхоша дIахайкадаьд, балхаш тIара дуккха нах дIабахарен социальни харцонийн политикана духьала къовсам лоаттабелга дIаходахьа лаьрхIа шоаш хилар.

СУРТА ТIА: раьза ца хилара демонстраци йолча хана.

ТАСС фотохроника.

ТУЛА. Математика, информатикан вычислительни техникан хьехархой хиларах тешал деш долча дипломашца укх шера сентябре школашка хьеха боагІаргба 160 саг Тульски педагогически институт йнстеяьхараш.

Укх шера духхьашха 120 сахьата лаьрхІа дешара программа, цу даькъе ЭВМ тІа задачаш дара методаши правилаши йовзар а микрокомпьютерашца болх бе хар а долаш, йнстеяьккхай хургболча хьехархоша.

Дисплейни классашка чакхйоах студенташа шоай практически занятеш.

Пединститута базе керда дешара шу дІадоладалехьа переподготовка ергья городеи областеи юкъерча дешара заведеней физикан математикан 400 гаргга хьехархочоа.

СУРТА ТІА: математически факультет йнстеьккха Морозова Наталия школе йоагІаргья математика, информатикан вычислительни техникан хьехархо а йолаш.

Ю. НАБАТОВА сурт. ТАСС фотохроника.

Школьни реформа—массане юкъара гІулакх

Дешархошта—толашагІа дола учебникаш

Массанена а хов, дешара процесс дІахьоча дешархочун а хьехархочун а керттера пособи учебник хилар. Цхьабакъда, алхха цхьан учебнико кхоачашъяц берашта знанеш ялара проблема. Укхаза дешархочоа а хьехархочоа а долча гІонна методически литература, гойтара пособей комплекташ арахецар боккха лоархІам болаш да.

Нохч-ГІалгІай книжни издательствос республика школашта лаьрхІа арахеца учебникаш дийцар дахача шера КПСС Нохч-ГІалгІай обкома бюрос. Цига просвещене министерствагара а книжни издательствагара а цІенхаштта дІадийхар, школьни реформа ма яххара, учебникий идейни чулоацам лакхбар, уж вай вахара хьаштаща гаргадолаш оттадар, къаенна материал, кхоачамбоацараш дІадахар.

КПСС обкома бюро решени кхоачашъяра просвещене министерстваца цхьана цІенхашттара организационни болх дІаболабир издательствос а. Министерства болхлоштеи издателаштеи керда учебникаш кийчдара реформо хьалхашка оттадаь лехкараш дувцаш, коллеги, цул тІехьагІа учебникий авторашти, рецензисташи, Іилман болхлойи вІашагІа а теха совещани йир. Цига юххьанцарча классий «Грамматикеи дешара книжкеи» яхача дерригача учебникаш тІарча материалашта юкъера дешархошта кхетае хала йола, къаенна, чулоацамга диллача пайла луш йоаца материалаш белгалъяра рецензентехи, Іилман болхлоехи, балха спыт йоккха йолча хьехархоехи, методистехи балха комиссеш вІашагІтехар. Уж декхараш хьалхашка а оттадаь иштта комиссеш вІашагІтехар лакхерча классашка дешархоша пайда эцаш дола учебникаш тахкара а.

Из болх чакхбаьккха яннай уж комиссеш. Велгалде доагІа, цар баьча Іалаьмате боккха лоархІам болча балхо, хІанз школашка пайда эцаш долча учебникаш тІа дукха кхоачамбоацараш гучадаьха хилар. Тайп-тайпара да гучадаьнна кхоачамбоацараш: учебникаш тІара цхьайола материал идейно геттара эсала йолаш е дешархошта кхетае хала йолаш, маІан кІоарга доацаш хилар. Юккъанцарчен лакхерчен классашта лаьрхІа нохчийн, гІалгІайн меттала арадувлаш хинна учебникаш техкача эггара хьалха царна массанена хьисапе долаш фуд аьлча, из да — дешара программаш эсала оттаяь хилари уж овлангара денз кердаяьха тоае езаш хилари. Кхоачашъеш яцар дешара керттера принцип — литературнин Іилмани материал аттагІа йолчунгара чоаолханегІа йоаккхаш программа оттаяр. Учебникий дуккха автораш шоаш педагогаш ца хилар е педагогически балхаца дуккхача хана денз гІулакх доацаш хилар бахьан. Учебникаш тІа методически хьисапе дола кхоачамбоацараш а нийслу. Масала, 4-гІчен, 5-гІчен, 9-гІчен классашка дешача дешархоштен педучилище дешача студенташтен лаьрхІа арадаьннача гІалгІай литература хрестоматеш тІа цаІаш еннай текстащ. Царех Муталиев Хьажбикара «Большевикаш боагІа» яха дувцари «БІехал аратекхаб» яха стихотворени, Яндиев Жамалдий «Со ваьча», «Тирк», «Даьхе» яха стихотворенеш вайна гу 4-гІчен 5-гІчен классий гІалгІай литература хрестоматеш тІа. Уж тайпа масалаш кхы а дуккха да. Укхаза хаттар отт. 4-гІча классе Іомадаь, чІоагІдаь дувцар е стихотворени сенна лу юха а из Іомаяра 5-гІча классе, е педучилище, аьнна.

КІезига я учебникаш тІа дешархошта интернациональнии, атеистически кхетам лу, къахьегама професешта цар безам тІабохийтаргбола эздий оамалаш, гІулакхаш царна Іомадергдола текстащ, гІалгІай йоазонхой литературни кхоллама, къаьст-къаьстача произведенешта анализ луш, цар чулоацам боагІача бесса кхетабара дешархошта новкъостал деш йола критически материал. ХІаьта йолаш йола критически материал а кхетае Іалаьмате хала долаш язъяь я. Масала, А. У. Мальсагов, 8-гІча класса гІалгІай литература учебник.

Учебникаш тІа иштта нийслу дешархочун ха, цун кийчон боарам сакхетам ца лоархІаш енна материал а. Масала, 4-гІча классе деша дагІача бераштa дагахьа Іомае аьнна гІалгІай литература учебника тІа еннай Хь. Муталиева «1-гІа сентябрь» яха стихотворени. Цу тІа автора вувц эггара хьалха школе вода кІаьнк. Бера меттел, воккхачоа а кхетае хала йолаш я цу учебника тІа кепатеха «Октябра цІейга» яха гІалгІай йоазонхочун Плиев Махьмад-СаІида стихотворени а. ДІахо, цу учебника тІа вайна гу школе даха ха хьатІаккхачанза долча бераштa лаьрхІа язбаь «Майра Поацо» яха йоазонхочун Чахкиев СаІида фаьлг. 5-гІча класса гІалгІай литература хрестомате тІа кепатеха я С. Чахкиева зІамигача берашта лаьрхІа язъяь «Идиги, Мадиги, зІамига ЙиІиги» яха произведени. Цу кхоачамбоацарий список хийцца кхы а йІаьхъе йиш йолаш яр. Цар хьахьокх дешара программа доккхий гІалаташ.

1985 шера арадоалача учебникий материал тоаеш дукха болх чакхбаьккхаб издательствос просвещене министерства болхлоща цхьана. Нохчийн гІалгІайн школашта лаьрхІа эрсий меттала ялх учебник арахец книжни издательствос. Уж да, масала, Г. Б. Мужуховайн Е. М. Уварозайн «Эрсий мотт» яха І-гІчен, ІІ-гІчен, ІІІ-гІчен классашка эрсий метта грамматикахи дешарахи оттадаь учебникаш, иштта кхыдараш. Комиссе цар чулоацам тохкаш яьча анализо хьахьекхар уж учебникаш а цхьацца кхоачамбоацараш доацаш ца хилар. Къаьстта эсала лаьрхІар комиссе цар методически аппарат дигеренцированни принцип нийса йоацаш уж оттадаь хилар, заданей система тоае езаш, теоретически материал сов чоалхане йолаш хилар. Иштта йолаш яцар цу учебникаш тІа дешара книжка кхом беш леладара дешархой тІахьехаш йола материалаш, цхьацца дола сурташ говзал лоха йолаш, чулоацамга диллача эсала дехка дар. ХІаьта юххьанцарча классашта лаьрхІа долча учебникех цхьадараш издательства бехках паччахьалкхен ГОСТаш санитарни бокъонаши телхаеш арахийцадар. ХІанз цу учебникий авторашца цхьана болх дІахьу издателаша, уж гІалаташ тоадеш.

Иштта хала арадаьха учебникаш, книготоргеи респотребсоюзеи болхлой бехках республика цхьайолча школашка ханнахьа дІа ца кхоачаш моттигаш нийслу.

С. ШАДИЕВ,
Нохч-ГІалгІай книжни издательства воккхагІвола редактор.

Эстетически кхетам балар

Хозадар Іомадеш

Эстетически кхетама болх беча республика культура учрежденешта юкъе къаьстта йола моттиг дІалоац изобразительни искусствай музея, хІаьта цо нахаца беш бола болх ший специфически башхалонаш йолаш ба. Музея Іилман - просветительни балха формаши методаши шоай тайпара хилар дувзаденна да цу балха ларде ядараш художественни произведенеш хиларца.

Идейно - кхетама болх тІехь-тІехьа тоалуш боагІилга хьагойт музее ухаш бола нах дукхагІа хулаш хиларо. ХІара шера музея экспозицешка хьожаш 90 эзар совгІа саг хул. Экскурсеш, беседаш, консультацеш чакхйоах Іилман болхлоша, лекцеш еш, ткъаьннега дІаккхоачаш дІа-юха лела выставкаш вІаштІехьйоах.

Музея чакхбоахача кхетама балха лоархІамегІчарех цхьа дакъа да кагирхошта эстетически кхетам лулга. Из кхетам лулга массехк лостамагІа леладу музея. Эггара хьалха из да кагирхой музее хьехилга, школайи профессионально - технически училищайн дешархощен студентащцен экскурсионни балхаш чакхдахар, дІаюха кхувла выставкаш юкъейоагІаш бола музеял арахьара болх, музее а цул арахьа а беш бола лекционни болх, берий суртий выставкаш вІаштІехьйоахилга, иштта кхыдараш.

ТІехьарча хана лоархІам боллаш шеръяьй оаха тхоай выставкаш гойтара «географи». Ш. Шамурзаева, П. Миронова, О. Мишина, М. Полонкоева, Х. Ахмедова, иштта кхыча художникий кхоллам хІанз дика бовзаш ба дуккхача живопись езарашта, Нохч - ГІалгІайчен художникий балхаш кІоаргагІа довза гІертилга хоалуш да.

Вай республикерча художникий произведеней выставкаш хиннай Москве, Махачкале, Орджоникидзе, Алагире. Лоалахарча республикай къахьегамхой таро хиннай Нохч - ГІалгІайчен живописа, графика, скульптура произведенеш, декоративно - прикладной искусства хІамаш йовза.

ДІа-юха кхухьа выставкаш вІаштІехьйоахача хана музеяс къахьег НГІАССР художникий Союзаца цхьана. Тха заявкагІа художникий Союза, хана пайда эцара дІалу тІеххьарча зональни а республиканскі а выставкашкара балхаш. Цу тайпара выставкаш вІаштІехьъяьхар Алхан-Юртарча, Йоккхача АтагІарча, Шаьларча, кхычахьарча культура ЦІеношка.

Республика кагирхошта эстетически кхетам балара доккха гІо ду музейна, мехка а республика а деза денош цІейши белгалдоахача дакъа лувцаро.

Выставочни балха идейно - эстетически лостамагІа лоархІамегІчарех цхьа форма я тематически персональни выставкаш вІаштІехьйоахилга.

Кагирхошта эстетически кхетам балара лоархІаме средство я музее болх беш йола изобразительни искусства студи. Цунна дукхача шерашка кулгалдеш ва художник - педагог Н. Ломтюгин. Цун дешархоех дуккхабараш профессиональни художникаш хиннаб. Шин шера цкъа бераш лорадара Дерригача дунеи халкъашта юкъерча денга музея залашка вІаштІехьйоаккх берий суртий-выставка, республика берий художественни школай ший тайпара отчет а хиле дІаотт из.

Кагирхошта эстетически кхетам балара балха пайда нийбу балха цхьаькха цхьан формах — кагирхой вІашагІбетталу, беседаш ю художникащца, скульпторащца, декоративно - прикладной искусства, говзанчащца, кхыбаращца.

Эстетически кхетам луча лоархІаме моттиг дІалоац лекционни пропаганда. Музее я аудитори — лекторий. ЛадувгІаш бараштa йовз революционни эпохера, 30-ча шерашкара, Сийлахь - боккха Даймехка тІом лаьттача ханара изобразительни искусство, иштта вай ханара нохчийн гІалгІайи искусство.

Эстетически кхетама балха керда формаши методаши лехаш я царех пайда нийбеш а я музей. Лакха идеяш йолаш, массе а оагІорахьара образованни, нравственно вІаьхи волаш керда саг хьалкхевеча йоккха моттиг дІалоац музеяс.

Н. ШИРЯЕВА,
П. Захарова цІерагІча Нохч - ГІалгІай республикански изобразительни искусствай музея Іилман - просветительни отдела заведующи.

Вайна массанена хозахеташ, дега лоІам беш дукха иллеш да. ХІаьта, царех моллагІа дагадехача духьалъотт из дІаоалаш волчун сурт. Къаьстта чІоагІа дезаденна тІаийцарех да Леонтьев Валере дІаоаларащ. Йоккха говзал йола иллиалархо сиха дІавейзар, везавелар вай мехкарча наха. Цун бахьан дар — дег чу южа оаз, хІара илли зІамига спектакль санна, ший еррига говзал дІалуш цо кхоачашдеш хилар.

Укх деношка дикахестар хиннад вай республика столице Грозне бахача наха, уж хьежар вайцига хьоашалгІа венача В. Леонтьева концертага. Массехк дийнахьа цо дІаоалаш хозаргда вай мехкахошта дезаденна иллеш, царех да вовзаш волча композитора Паулс Раймонда дараш. Укх тІеххьарча хана иллиалархочоаи композиторан юкъе айхха бувзамаш хоттаденнад, хІаьта цу бувзамаша дика лар ютилга вайна гуш да. Леонтьева йоккха говзал хилара тешал деш да из Еррига союзни а дунен халкъашта юкъерча а конкурсий лауреат хилар.

Цун концертага хьежарана дуккхача хана йиц ца еш дагалоатторгья аьнна хет уж самукъне минуташ.

СУРТА ТІА: В. Леонтьев — Грозне.
В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

Пионерий ахка

Безаме чакхъяьлар смена

Наурски районерча Алпатово яхача юрта вІашагІъелла я «Энтузиаст» яха дешархой ахканара къахьегама лагерь. ПхелагІча къахьегама четверта хьалхарча сменах цига болх беш хилар город Грозерча №№ 5, 9, 44 йолча юкъерча школашка дешаш бола лакхерча классашкара дешархой. Цар укхаза оасар дора комсий бешамашка, хьалъехкар комсаш. Из болх дика бора № 44 йолча юкъерча школерча нийслагІча классе дешаш йолча Коротковa Оляс кулгалдеча № 13 йолча отряда доакъошхоша. Цу отрядерча Тангиева ПаьтІамата, Кутова Наташас, Попова Еленас, Магомедов Муслима массаза а тІехкхоачашйора шоай хІара деннара план.

Дешархой болх боагІача бесса вІаштІехьбаккхар духьа эггара хьалхарча дийнахьа денз лагере вІашагІъелла къахьегаш яр командирий совет. Цунна кулгалдеш яр Мамакаева Зулай. Балха хьалхара кІира чакхдаьлча, даьчун итог еш а де дезар къоастадеш а комсомольски собрани йир. Цо гІо дир болх боагІача тайпара дика дІаоттабе. Каст-каста арахецар «Ира сигнал» яха молнеш, листокаш. Цар тІа дувцар дика а во а болх бечарех. Хестабора дикагІбараш, бегбоахар во къахьегаш бараш. Цу молнеша а листокаша а чІоагІа новкъостал дора дикадар довзийта а водар гучадаккха а. Иштта хьахулар берий энтузиазм, айлора цар хьинар.

Дика болх бечарна юкъе вар № 5 йолча юкъерча школе иттлагІча классе дІачуваьнна Тангиев Ахьмад. Из массехказа хиннав къахьегама лагерашка. Цудухьа из дика кхет ахархочун балхах. Массаза дика а цІена а болх беши планаш тІехкхоачашъеши хиларца белгалваьнна вар Ахьмад.

№ 44 йолча школа дешархоща цхьана «Энтузиаст» яхача къахьегама лагере баьхка къахьегаш дар Грозне болх беча Болгарерча гІишлонхой бераш — Тонкова Албанан Тонков Иванн. Хьинаре къахьегаш а массанеца Іимерза а белабенна а бар доазол арахьара доттагІий.

Хьинаре къахьийга ца Іеш, сакъердаме са а лоІар дешархоша. Чакхйоахар тайп-тайпара конкурсаш, футболах ловзара, нек дара яхьаш. Массане а сакъердалуш дІайихьар лагере «Живарий, мехкарий!», «Живарий, кагий нахІ» яха конкурсаш. Иштта безаме чакхъяьлар укхаза политически плаката, стихай, иллей конкурсаш а.

Машара а, кастта Москве хьаеллача студентийи кагирхойи XII Дерригдунен фестивала а Фондашка дІачуделар дешархоша шин дийнахьа хьийгача къих даьккха ахча. Лакха граждански оамалаш гойташ хьинаре къахьийгар цу шин дийнахьа хІара дешархочо.

Смена чакхъьиначул тІехьагІа дІаболхаш дешархоша цІайихьар дукха сийлен грамоташ, кхыдола совгІаташ.

Бакъда, кагирхошта эггара лоархІаме дар — царна къахьегам безабалар, цун мах бовзар, хьалхашка латта дехкараш кхоачащдара цар бехктокхам лакхбалар.

Р. ПЕТРОВА.

ТЕЛЕВИДЕНИ

2 ИЮЛЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Маьлха бераш». Телевизионни художественни фильм. 1-гІеи 2-гІеи сереш.
11.25 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Юртара анайовхаш». Документальни фильмаш: «Хозяйский подход», «Уральски коартол», «Маьхках йола уйла».
15.40 — Фильм — берашта. «Борза оалхазар». 1-гІа сери.
16.45 — «Кердадараш».
16.50 — «Вошалла седкъа». СССР-и СРВ-и вІаши юкъе леладеча экономически гІулакхех дола документальни фильм.
17.20 — Вьетнама искусство. 1-гІа передача.
18.00 — «Сумски сухал». М. В. Фрунзе цІерагІча, бокъонца самоокупаемоста тІа яьнкхача Сумски производственни объединене опытах.
18.30 — «Сакъердаме моттиаш».
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Іилмеи вахари». СССР АН Ленинградски Іилман центр.
19.30 — Концерт.
19.50 — «Бугагара Вислага кхаччалца». Художественни фильм. 1-гІа сери. «Действовать самостоятельно».
21.00 — «Ха».
21.35 — Ленински комсомола лауреата, «Хорошки» яхача фольклорно - хореографически ансамбла концерт. Перерыв йолча хана (22.20) — «Тахан дунен тІа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйранара гимнастика.
8.15 — «Імаьшкех дола иллиь». Мультфильм.
9.55 — Искусствай говзанчий концерт.
10.25 — «Шахматни школа».
10.55 — Документальни фильмаш.
11.30 — «Каникулашкара приключенеш». Иъ серии йола телевизионни художественни фильм. Берашта. 2-гІа сери.
12.35 — «Дезали школеи». Телевизионни журнал.
13.05 — Французски мотт. Хьеха 2-гІа шу.
13.50 — «Еще раз о тревогах века» яхача документальни фильма премьера.
14.15 — Приморски телевиденеи радиовещанеи комитета симфонически оркестра концерт.
14.40 — Говрашцарча спортах йола СССР чемпионат.
15.25 — «Кердадараш».
17.00 — Советски Союзе гІолла. Кинопрограмма.
18.05 — Граждански оборонах. «Баха нах лорабара лардаш». Фильм.
18.20 — «Нохч-ГІалгІайчен ди».
18.40 — «Киножурнал».
18.50 — «Кхоъ тамашийна бос».
19.00 — «СелаІада тІехьа». Телевизионни журнал.
19.20 — «Дунен халкъашта юкъера обзорени» (нохчий меттала).
19.35 — «Малар меларца — къовсам! «Зуламдар». Документальни фильм.
19.45 — «Хьувкъам-85». Юрта боахама обзорени (гІалгІай меттала).
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Кердадараш».
20.20 — «Саги закони».
20.50 — «Порошкови металлурги». Іилма-довзий т а р а фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Іаьржа малх». Художественни фильм.
21.15 — «Кердадараш».
13.55 — «Къоначар кхоллам».
14.25 — «Мугалим». Телевизионни документальни фильм.
14.50 — Говрашцарча спортах йола СССР чемпионат.
15.35 — «Кердадараш».
18.00 — «Кердадараш».
18.20 — Акробатикахи, спортивни художественни гимнастикахи йола дунен халкъашта юкъера яхьаш. Венгра передача.
19.05 — «Нохч-ГІалгІайчен ди».
19.25 — Л. Н. Толстой цІерагІча ЧИГУ хьех шо.
19.55 — Фильм-реклама.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». «Пластилина зоопарк». Мультфильм (ГДР).
20.15 — «Тха корреспонденташа дувц».
20.45 — М. Балакирев. «Исламей» (Малхбоалера фантази). ДІалоих СССР Паччахьалкхеи академически симфонически оркестра.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Минг-Булака хьасташ». Телевизионни художественни фильма премьера. 1-гІа сери.
22.45 — «Оризонт» яхача ансамбла выступлени.
22.55 — «Кердадараш».

3 ИЮЛЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — ДІалоих РСФСР халкъа артиста А. Тихонова (балалайка).
9.05 — «Путешественникий клуб».
10.05 — «Бугагара Вислага кхаччалца». Художественни фильм. 1-гІа сери. «Действовать самостоятельно».
11.00 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Мирчиик разведке вода» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
15.20 — Фильм — берашта. «Борза оалхазар». 2-гІа сери.
16.25 — «Довзаш хила, Шри Ланка». Киноочерк.
16.45 — «Кердадараш».
16.50 — «Саг лаьтта да ва».
17.50 — Вьетнама искусство. 2-гІа передача.
18.25 — «Лехам». СССР-е тІом хьалехьа хьалхагІа араьяьха самолеташ лехарахи юхаметтаоттаярахи.
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «СОС». Алкоголизмах доалача зенах дола мультфильм.
19.10 — «Дунен кагирхойи».
19.45 — «Кердадараш».
19.50 — «Бугагара Вислага кхаччалца». Художественни фильм. 2-гІа сери. «Іоажала духьала».
21.00 — «Ха».
21.35 — Театри хаи. «МХАТ: дийна традицеш. Режиссера монолог». СССР халкъа артист О. Ефремов.
22.35 — «Тахан дунен тІа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйранара гимнастика.
8.15 — «Іаьржа малх» яха художественни фильм.
9.55 — СССР летчик-космонавтаца, Советски Союзе шозза Турпалца А. В. Джанибековца школьникаш вІашагІкхетар.
10.40 — «Хьа сурт-сибат». Фильм-концерт.
11.05 — Дж. Свифт. Вахареи кхолламеи оагІонаш.
12.05 — «Каникулашкара приключенеш». Бераштан йола серийн телевизионни художественни фильм. 3-гІа сери.
13.25 — Немций мотт. Хьеха 2-гІа шу.

РАДИО

2 ИЮЛЬ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» республикански газетий обзор.
8.23 — «Сердало» республикански газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гІалгІай меттала).
8.36 — Нохч-гІалгІай ашарий концерт (гІалгІай меттала).
9.15 — Кходаьча кхоачамашца шин дийнахьа (нохчий меттала).
9.30 — «Къона заманхо» (гІалгІай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
16.01 — «Грозненски мехкдаьтта института хьех шо (эрсий меттала).
16.16 — «Производсвана хьалхалаттараш». Концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — «85-ча шера сиха а дика а ялаташ чуэца» (эрсий меттала).

УКВ

17.00 — Дунхаезача операй оагІонаш тІа гІолла. Ашарий. передача.
17.43 — «Ашараш» яхача циклацара концерт.
18.25 — «СалоІа сайре».

3 ИЮЛЬ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» республикански газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» республикански газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — Нохч-ГІалгІай ашараш (нохчий меттала).
11.15 — «Керттера дош — интенсификаци». Радиоконференци (эрсий меттала).
15.15 — Иллеш. Я. Доги (эрсий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
16.01 — Дунен халкъашта юкъера обзорени (гІалгІай меттала).
16.15 — «Даьхе, хьона, салтечун дог» (нохчий меттала).
16.42 — «Юртара социальни хувцамаш» (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — «ДІадийма хьал мел кхедаьр лораде» (нохчий меттала).

УКВ

17.00 — А. Твардовский «Гаьнала дехьара гаьнал» яхача поэма дакъа.
17.28 — «Самукъанерча ГалгІе тІа». Литературни передача.
17.47 — Лирически иллей концерт.

Хаоттам

Тахан республике гІоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 3—8 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 21—26, Грозне 24—26 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 11—16, дийнахьа 22—27 градус йовхал хилеи тарлу.

Метеостанци.

СУДА ЗАЛЕРА

МАЛАРАХ БАЬННА «ПАЙДА»

Массанена а дика хов мел сагото, бала наха бахь корта бохабу малараш меларо. ЛаьрхІа варгвац из бахьан долаш беха дезал, хинна зуламаш. КІезига дац маларах хинна зуламаш Назрановски районе а.

Укх шера 25-ча апреле Барсуки яхача юрта ваха Б. Цунтольгов дика «пелинг» а теха, бІеха мотт а бувцаш лата дагахьа чуийнкхар шийн лоалахочун цІагІа. Цо унзаръяьккха кхалсаг сов кхераяларах цІагІа зІамига ши бер а дуташ дІаядар шийн маьрда вахача. Цунна тІехьа ведар хьаьржина Б. Цунтольгов. Ше [illegible] чукхоссавар эггара хьалха шийна кІелхьа. Цунтольгова ПаьтІаматах. [illegible] детта цІогІарч дІа а хеза оарцагІбаьннача лоалахоша юхасоцавир хулиган. Из снйдоаца хІама дарах Назрановски района халкъа судо диъ шу чувалла ха техар В. Цунтольговна.

Вашир зуламаш дарах хьалхагІа массехказа лаьца ваьллавар. Цхьабакъда, набахта чувоаллаш яьккхача хано из кхетаванзар, нийссача новкъа вала безам хиланзар цун. Ха а яьккха араваьнначул тІехьагІа [illegible] ладаьр леладе: къаракаш лела.

Соахка 4-ча декабре 22 шу даьннача Б. Гагиевен 16 шу даьннача С. Игнатьевен бийсанна ши сахьат даьннача хана «Сискал» яхача кафе чу а баьнна къоал дир. Укхазара цар йихьар 250 сома маьха гІаьленаш, 28 сома маьха шоколадаш, йиъ шуша «Перцовка» яха малар. Цул тІехьагІа геттара михьара даьлар гІулакх. «Перцовка» дІа а менна юха а цу кафе чубала дагадехар царна. Книга дохадь дІачуваьнна цу чура хІамаш шийн новкъостага хьатела волавелар Б. Гагиев. [illegible]

Из зулам дарах Б. Гагиевна тІехь пхи шу ха техар халкъа судо, С. Игнатьевна [illegible] — кхо шу.

Хала хет къона ши саг харцахьарча новкъа валар. Де дика доацаш бар уж шоашта а наха а? Бацар, бакъда, цар из де безам хиланзар.

Назране болаш ба дика тренераш а спортаца безам бола кагий нах а. Хилар пайда бий, пагахьа санна тренировкаш е царна моттиг ца хилча. Клубашка кинофильмаш хьокхар мара кхы бІаргаго йиш яц концерташ, [illegible] долаш. Геттара кІезига хул общественно-политически темех а алкоголизмана духьалара а лекцеш.

Гучох, кагирхошта кхы де хІама а доацаш уж бисар бахьан долаш кафешка чу а лелхаш корта бохабу малараш мел цар. тІаккха вІашагІлет. Цу гІулакха царна мел эша хьалаш долаш а да укхаза. Бийса тІехьаяххалца болх беш хул сайрийнара ресторан, лакхе вай бийцараш чубаьнна йола «Сискал» [illegible]

— Менна беха а болаш, нах боабарга кхаччалца дола доккха зуламаш дарах мел дукха ба судаш яь кагий нах, — йоах Назрановски халкъа суда судхочо А. Бачаева. — Дуккха кагий нах оаха хьежабаь ЛТП алкоголизмана дарба дара. Общественно-политически вахара, Іилман-технически кхоллама ма могта дуккагІа юкъеоза беза гражданаш, къаьстта кагирхой. цар безам художественни самодеятельноста, искусствана, физкультурава, спорта кІоаргга тІагІоргболаш.

М. КУРЕЙШОВ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92, Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64, корректорске — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ереи, шоаттеи деношка

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

СФ00198. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3193.